

VASILE ALECSANDRI

DESPOT-VODĂ

DESPOT-VODĂ

ACTUL I
ACTUL I (tabloul II)
ACTUL II
ACTUL II (tabloul II)
ACTUL III
ACTUL IV
ACTUL V

DESPOT-VODĂ

LEGENDĂ ISTORICĂ ÎN VERSURI

5 acturi și 2 tablouri

PERSONAJELE

ALEXANDRU LĂPUȘNEANU, Domnul Moldovii, 50 ani
RUXANDRA DOAMNA, soția lui Lăpușneanu, 25 ani
DESPOT-ERACLID, competitor tronului Moldovii, 30 ani
MOȚOC VORNICUL, boier conspirator, 55 ani
ANA, fiica lui, 20 ani
MAICA FEVRONIA, sora lui Moțoc, 50 ani
TOMȘA, boier neaș, 40 ani
ILIAȘ, copilul lui Tomșa, 14 ani
CARMINA, soția lui Laski, 30 ani
ROZEL, aventurier francez, 25 ani
SOMMER, poet german, 25 ani
ANTON SECUIUL, șeful secuimii din Ardeal, 30 ani
PISOZKI, comandantul castelului de la Zips, 30 ani
TOMA CALABAICANUL, om de încredere al lui Lăpușneanu, 40 ani
AHMED BAIRACTARUL, trimis al lui Soliman Sultanul, 40 ani
LIMBĂ-DULCE, plăieș, 30 ani
JUMĂTATE, idem, 30 ani
SPANCIOC – boier – 35 ani
HARNOV – boier – 45 ani
STROICI – boier – 25 ani
TOROIPAN – boier – 25 ani
CIUBĂR-VODĂ, 45 ani
ALBERT LASKI, palatinul Siradii, 55 ani
UN ȚĂRAN
O ȚĂRANCĂ
ȚĂRANI, TÂRGOVEȚI, BOIERI, OSTAȘI
ROMÂNI, MERCENARI, UNGURI
FRANCEZI, LEȘI, NEMȚI etc.,
CĂLUGĂRI

(Drama se petrece la anii 1558-1561.)

ACTUL I

Culmea Carpaților ce desparte Bucovina de Transilvania.
Un brad, în dreapta. Panorama de munți, în fund.

SCENA I

JUMĂTATE, LIMBĂ-DULCE

JUMĂTATE

(rezemat de brad, cântă)
Frunză verde de stejar,
Sus pe munte, la hotar,
Zi și noapte stau pândar...

LIMBĂ-DULCE

(vine din stânga, obosit, aducând un fedeleș pe umăr)

Uf! Iată-mă pe culme cu fedeleșu-n spate!

JUMĂTATE

Venit-ai, Limbă-Dulce?

LIMBĂ-DULCE

Venit, măi Jumătate,

Dar cad de oboseală...

Știi tu că dintr-un zbor

Sunt zece mii de stânjeni de-aici pân' la izvor?

JUMĂTATE

Or fi, dar apa-i bună...

Ian s-o cercăm de-i rece?

LIMBĂ-DULCE

(dându-i fedeleșul)

Na.

Adă... A!!

Îți place?(bea)

LIMBĂ-DULCE JUMĂTATE

La inimă chiar trece...

Cu minte zicea tata: Dă-mi, Doamne, orice-oi vrea,

Iar mai cu seamă apă ușoară-n cale grea.

LIMBĂ-DULCE

Nu se temea de broască, era voinic moș Tincă,

Dar tatii-i era groază de apă... și-n opincă.

Iar bei?

JUMĂTATE

Încă o dușcă...

Mă arde setea-n piept.

LIMBĂ-DULCE

Bețiv mai ești!

JUMĂTATE

Gândește... de ieri de când te-aștept!

Pe astă culme goală, încredințată nouă,

Mâncăm răbdări prăjite și bem numai când plouă;

Cât despre somn...

LIMBĂ-DULCE

Nici vorbă...

Pândarului e scris

C-un ochi închis să doarmă, și celălalt deschis.

(Răsună codrul de un buciom în stânga.)

JUMĂTATE

Un buciom se aude în codri... Ce-o fi oare?

LIMBĂ-DULCE

Boierii din Suceava fac astăzi vânătoare.

I-am întâlnit devale cu patru urși blăniți,

De somnul cel mai vecinic tuspatru adormiți,

Și mai era cu dânșii... mult am mai râs văzându-l...

Un soi de hop-peoparte cu portul și cu gândul,

Numit Ciubăr și Vodă. (Se îndreaptă spre fund.)

JUMĂTATE

Știu, un nebun de soi

Cu visuri de domnie, cum sunt mulți pe la noi.

LIMBĂ-DULCE

Dar ce văd colo-n vale, în țara ungurească?

JUMĂTATE

Ce vezi?

Mulți-s?

LIMBĂ-DULCE

O ceată-ntreagă cu haină husarească.
JUMĂTATE
LIMBĂ-DULCE
Mai mulți de zece, mai mulți și vin merei...
Dar ceata se oprește...
Iată! doi dintre ei
Descalecă și-n grabă apucă pe cărare
La deal... îi vezi?
JUMĂTATE
Văd... Iată-i ajunși sub dâmbul mare...
Țin sfat și iarăși pleacă...
Or fi niscăi fugari
Ce vor să treacă-n țară.
LIMBĂ-DULCE
Ce-or fi, maghiari, tătari,
Să-i prindem.
JUMĂTATE
Dar, să-i prindem, căci noi suntem de pază
Aici, la pragul țării...
Feri, măi, să nu te vază.
LIMBĂ-DULCE
Știi ce? Hai de pe culme pe ei să ne-aruncăm.
Ba nu; la pândă-aice mai bine s-așteptăm.
Vin' cole, după stâncă.
LIMBĂ-DULCE
Ce pândă? Lupta-i dreaptă:
Ei doi, noi doi!... nu-ncăpe nici pândă, nici...
JUMĂTATE
(oprindu-l)
Nu fi nătâng, ascultă...
LIMBĂ-DULCE
Așteaptă,
Ascultă,-ți zic.
Ce?
Române, doi și doi...
JUMĂTATE
LIMBĂ-DULCE JUMĂTATE
Care-i mai mare dintre noi?
LIMBĂ-DULCE
Tu... fie pe-a ta voie... așa n-ar fi dreptate
Cu doi voinici să lupte un om și... Jumătate.
(Ies amândoi prin dreapta.)
Despot, ajuns-ai?

SCENA II

DESPO T, LASKI

LASKI
(după culme, în fund)
DESPOT
(sărind pe culme)
Iată!
LASKI
(ivindu-se)
Ha! iată-mă și eu.
Greu e suișul, frate!...
Dă-mi mâna.

DESPOT

LASKI

Ține.(sărind pe scenă)

Greu!

Uf!... Caldu-i!... de m-ai stoarce ai face, zău, o baltă.

(Se pune jos la rădăcina bradului.)

A fost un timp odată când stânca cea mai naltă

Mi ți-o urcam eu, Laski, ca cerbul cel ușor.

Acum simt ca o cange înfiptă în picior,

Și pare că mă trage...

DESPOT

La deal?

LASKI

DESPOT

Ba nu, la vale.

Oricum, ești verde încă și ai oțel în șale.

LASKI

Așa-i!... Mă simt, zău, încă puternic cât un tun.

Mi-e dragă lumea, frate, și-mi place traiul bun.

Eu nu sunt ca evreii ce zic că viața-i lungă

Sau scurtă, măsurând-o pe banii lor din pungă.

Eu zic: Hei! deie Domnul mulți ani ca să trăim

Și planurile noastre curând să le-mplinim.

(Se scoală și se primblă pe scenă.)

Iată-ne-ajunși cu bine pe naltele hotare

Ce zac între Moldova și țările maghiare,

Loc trist, de lupte crunte, cu sânge plămădit,

Căci fiarele-s cumplite, dar omu-i mai cumplit!...

Privește colo-n față, în zarea luminată:

Ca mantie regală, frumoasă și bogată,

Apare-n ochii noștri Moldova, dulce rai,

Comoară nesecată de bun și dulce trai.

Ea are grâu, și miere, și vinuri, ah! ce vinuri!

Toiag de bătrânețe, viu balsam pentru chinuri.

Și are mii de nade a scumpelor plăceri,

Copile, ah! ce copile!... muieri, ah! ce muieri!

Îți fură ochii, mintea, și inima ți-o fură

C-o rază de sub geană, c-un zâmbet de pe gură.

Și însă moldovenii orbi, crunți, nepăsători,

Stropesc ades cu sânge grădina lor de flori.

DESPOT

Cum e stăpânul casei așa-i și grădinarul?

LASKI

Așa, căci Lăpușneanul... el mână astăzi carul.

DESPOT

El bate-n boi.

LASKI

O! Despot, pe acest mănos pământ

Domnea odinioară un domn viteaz și sfânt,

Un Ștefan! leu năprasnic a cărui largă gheară Rupea cumplit dușmanii și-n țară, și-n afară. Pe vremea lui boierii ostași erau, ostași

Cum n-au mai fost!... Acuma nepoții lor trufași, Mici râvnitori de tronuri, seci, răi, ieșiți din minte, Păgâni prin a lor fapte, s-ating de cele sfinte,

De sceptru, de moșie, de neam și de popor, Iar țara, muma, piere gemând sub talpa lor.

DESPOT

Cu Vodă Lăpușneanul ei astăzi nu se-mpacă?

LASKI

Nu! n-ar putea nici dracul pe tron ca să le placă.

DESPOT

Le trebuie, se vede, un domn căzut din cer?

LASKI

Ba mai degrabă-un...

Despot cu brațul lung de fier,

Să bată, să apese pe dârza lor cerbice

Și-n capul lor sămânța de vrajbă să o strice...

Și iată de ce, frate, primit-am bucuros

Ca să ajut avântu-ți de dor ambițios.

Sunt leah; cu moldovenii în veci n-am împăcare,

Tu cauți un tron, Despot?... eu caut răzbunare!

(Dându-i mâna.)

Fii domn!

DESPOT

Prea bine, însă nu crezi mai nimerit

Ca fierul, deocamdată, să fie... poleit,

Și mâna zdrobitoare să fie deocamdată

Ascunsă-ntr-o mănușă?

Ce unghia-și ascunde?

LASKI

Ca laba cea șireată

DESPOT

Întocmai.

LASKI

Minunat. Bravo!... mănușa... laba... pricep, ești diplomat.

În arta de capcane ești meșter cu ispită...

DESPOT

(zâmbind)

Am fost crescut la Roma, în școala iezuită.

LASKI

Ești om cu două daruri: sub haina de oștean

Porți inimă vitează și cugetul... viclean?

Așa spunea Carmina, când ea glumea cu tine.

DESPOT

Ah! cât a fost de bună soția ta cu mine!

Eu, un pribeag din lume, un zvânturat străin,

În casa ta mănoasă căzut chiar din senin;

Eu, piatră nestemată din splendidă cunună,

În pulbere zvârlită acum de-o rea furtună!...

Ah! Laski, multă lume călcat-am pribegind,

Luceferi mulți în cale-mi văzut-am strălucind,

Dar suflet bun și nobil ca scumpa ta soție

Eu n-am văzut, mă crede, la nici o-mpărăție.

LASKI

Așa-i c-am avut parte în lume de noroc?

Carmina-i jună, însă de juni ea-și bate joc,

Și numai pentru mine suspină ea.

DESPOT

(în parte, zâmbind)

Sărmanul!

LASKI

Ș-apoi încă-o virtute: urăște pe sultanul.

DESPOT

În toate-i dar perfectă?

LASKI

(cu mândrie)

În toate!

DESPOT

Om fericit!

Nimica nu-ți lipsește din câte ai dorit.

Mărirea? te alintă ca pe-un copil în fașe.
Tu stăpânești în pace mulțime de orașe.
Ești cap, ești om de cârmă, neștiutor de frâu.
Averea?... la picioare-ți lin curge ca un râu.
Norocul?... o soție frumoasă, iubitoare,
La Zips, castelul falnic îți luce ca un soare,
Pe inima-i spaniolă lipindu-te iubit...
Om fericit ești, Laski, de trei ori fericit!
Iar eu, o biată frunză pe vânt în veci purtată,
Putea-voi rădăcină să prind în loc vrodată?
Mă cheamă viitorul la el...

LASKI

Aleargă dar La glasul lui, și fie-ți mersul nu în zadar.
Colo, jos, în Suceava găsi-vei răzvrătirea,
Clocind și pregătindu-ți mărirea sau pieirea.
Fii om, mergi!

DESPOT

Dar! voi merge...
Născut pe-al mării mal,
Deprins sunt din pruncie să lupt cu-al mării val.
Voi ști să-nfrunt eu soarta.

LASKI

Înfrunt-o bărbătește;
Iar dacă ea de tine ar râde muiereste,
Găsind că nu ești vrednic de-a fi ce zici c-ai fost,
Atunci din nou la mine să cauți adăpost.
Eu pentru tine,
Despot, aici am întins nada.
Acum îți zic: La luptă, izbândă, iată prada!
Moldova-i o comoară!... ferice-ar fi de ea
Să cadă cu-a ei scule pe mâna ta... ș-a mea.
Pas! eu te las, adio, și s-auzim de bine.
(Se îndreaptă spre fund.)
Când îi fi mare,
Despot, să te gândești la mine.

DESPOT

Adio, Laski...
Viața e plină de furtuni.
Tu cu a ta soție să faceți rugăciuni
Pentru Despot.

LASKI

(coborând culmea)
Adio. (Dispare.)

DESPOT

Ba nu... la revedere.

SCENA III

DESPOT

(se primblă pe scenă și privește cu mulțumire împrejurul lui)

A!... iată-mă-n Moldova!... măriri, averi, putere,
Aici sunt partea celui ce știe-a zice: vreu!
Eu vreu!... de-acum ajute-mi în plin norocul meu.
Eu, slugă-odinioară lui Iacob Eraclidul,
Dar nobil prin avântul sufletului ca Cidul;
Eu, bulgăr de aramă schimbat în aur; eu,
Fiu de pescar din Creta, purtat în zborul meu

Prin Spania, Lehia,
Germania și Franța
Cu-a mea soție, spada, cu sora mea, speranța,
Azi vin și pun piciorul pe-acest pământ român
Și zic: Moldovo, -n mine cunoaște-al tău stăpân!
Deci pune-ți mari podoabe, frumoasa mea mireasă,
Să faci cu mine-o nuntă de mândră-mpărăteasă.
Îmbracă-a tale haine țesute-n mii de flori,
Încinge curcubeul alungător de nori
Și-ntinde pe-ai tăi umeri, în zi de sărbătoare,
Hlamida ta ce poartă o lună, -o stea ș-un soare...
Acum a sosit timpul, de fericire plin,
Ca să-ți alegi un mire viteaz, măreț, străin,
Un mire din Bizanța, cum se cuvine ție,
Ca să fondăm aice greceasca dinastie.
E timpul, o! Moldovo, uniți noi amândoi,
Să facem visuri, planuri și fapte de eroi,
Să ștergem umiliința din fruntea creștinească,
Să liberăm Bizanța și patria grecească!
Întreaga lume-așteaptă să vadă-n răsărit
Un soare nou, cu raze de foc, pe cer ivit.
Să ardă semiluna cât nu e lună plină
Și planta cea păgână s-o sece-n rădăcină.
Eu fi-voi acel soare aprins de Dumnezeu.
Și tu, Moldovo scumpă, tu fi-vei cerul meu!
A! tremure Osmanul sub paloșul dreptății
La răcnetul lui Despot și al creștinătății,
Căci azi începe ziua creștinei re-nvieri,
Căci jur a fi eu,
Despot, stăpân acestei țări...
(Pleacă și iese în dreapta.)
(Notă. — Bucium și glasuri depărtate în stânga.)

SCENA IV

MOȚOC, TOMȘA, SP ANCIOC, STROICI, HARNO V,
TOROIPAN, VÂNĂTORI (aducând cerbi și urși uciși)

STROICI (intră din stânga, examinând pe jos urme de fiare)

Pe-aici a trecut cerbul. (Intră Toroipan.)

Vezi urma, Toroipane?

TOROIPA N

Văd, iaca!...

Tomșa, Harnov, Moțoc, Spancioc, Șoimane, Veniți!

(Boierii intră, în costume de vânători.)

Stroici copilandrul, abia scos din pelinci,

A dat de urme...

TOȚI

Urme de cerb?

TOROIPA N (râzând)

Ba, de opinci.

Era încălțat cerbul.

(Toți râd înaintând pe scenă.)

Vânătorii ce aduc vânatul se opresc în fund.)

MOȚOC

Stroici este copil încă.

El, câte păsări vede...

TOROIPA N

Le prinde și mănâncă.

STROICI

M-am înșelat întocmai ca vărul meu Spancioc

Când te-a luat pe tine de urs, ca moș Moțoc

Când te-a luat de bivol, și chiar, zău, ca și tine

Când te crezi om.

TOROIPA N

Ia seama cu cine grăiești...

STROICI

Cine? Măi, pane Toroipane, gorunu-i nalt și gros,

Securea-i mică, însă gorunul cade jos.

TOROIPA N

Ia seama,-ți zic. (Stroici și Toroipan scot paloșii. Harnov îi desparte.)

MOȚOC (intervenind)

Ajungă atâte vorbe goale.

S PANCIOC

Hei! de și-ar sparge capul, ce de mai hârbi de oale

Ar zbura-n vânt!

MOȚOC

Așa e, Spancioc, dar, fătul meu,

Stricatul este lesne și dresul este greu.

Noi am plecat de-acasă voiși în vânătoare

Prin munți, la cerbi, la iepuri, la urși, la căprioare.

Din jalnica Suceavă cu toții am ieșit,

Să răsufăm un aer mai viu, mai răcorit,

Să azvârlim în vânturi gâlceava și aleanul,

Să mai uităm în pace de Vodă Lăpușneanul, Iar nu să facem certe.

S PANCIOC

Moțoace, în zadar

Cutreierat-am munții chiar până la hotar,

Sărind din stâncă-n stâncă prin dealuri și vâlcele,

Și nopțile pe iarbă dormind sub brazi, la stele.

Eu unul pretutindeni zăresc trecând, zburând,

O umbră urâcioasă muncită de-un rău gând

Ce tainic printre arbori se furișă-n tăcere

Și cu doi ochi de ură ne fulgeră.

MOȚOC

Păreră, Spancioc!... tu ești lunatic, ți-e frică de strigoi,

De iele, de vântoase, de stafii, de moroi,

Și ai ajuns acuma în mintea-ți visătoare

Să faci din Lăpușneanul o umbră pânditoare...

Nu-i umbră-acel ce mușcă din sânul bieteii țări,

Nu, chinurile țării nu-s umbre de dureri.

Nu-i umbră tirania călare pe robie!

Da-i umbră, tristă umbră a noastră bărbăție,

Căci de-am avea vroință și inimi de oțel,

Tiranul... vai! nici umbră n-ar rămânea din el!

TOMȘA

Moțoace, ești prea aspru, și asprele-ți cuvinte

Îmi par nepotrivite cu vârsta ș-a ta minte.

Privește împrejură-ți cu ochi mai bărbățești

Și spune nouă-n față: de cine te-ndoiești?

De mine?

Ba nu, Tomșa.

MOȚOC

S PANCIOC

De mine?

De mine?

MOȚOC

Niciodată.

STROICI

MOȚOC

Nu, copile, ai inimă curată.

HARNOV

De mine, dar?

MOȚOC

Nu, Harnov.

TOROIPA N

De mine?

MOȚOC

Nicidecum.

Nu mă-ndoiesc de nime, boieri, dar...

TOMȘA

Spune-acum

Pe-a cărui frunte astăzi vezi scrisă mișelia

Când este-anevointă de-a-și apăra moșia?

O! vornice Moțoaice, năprasnic luptător,

De domni ce nu-ți plac ție dibaci răsturnător,

Care-ai văzut atâtea ș-atâtea zile rele,

Răspunde verde-n ochii-mi: în cumpele grele

Găsit-ai vreodată român nepăsător

Când draga lui moșie îi cere ajutor?

Nu, nu! în lumea largă și care ne-nconjoară

Mai lesne tu găsi-vei un vultur mort ce zboară,

Un grec fără trufie, un deal fără suiș,

Copaci fără de vârfuri, văi fără' de coborâș,

Decât, atunci când țara e la neîndemână,

O lipsă de-ndrăzneală în inima română.

TOȚI

Așa e, Tomșa.

MOȚOC

Tomșa, îmi place să te-ascult

Când ne grăiești tu astfel... și voi, îmi place mult

Să văd a voastre fețe aprinse de-acea pară

Ce falnic izbucnește din dragostea de țară.

A! simt o nouă viață intrată-n al meu sân

Când întrevăd sfârșitul tiranului hain...

Acest stolnicul Petre, un om de rând, un stolnic

Ce până la domnie s-a prefăcut nevolnic,

Puhoi fără-obârșie, uitat-a cine-a fost...

Să te ferească cerul de mintea celui prost!

El calcă deopotrivă cu-o oarbă nepăsare

Pe capul celui smerin, pe fruntea celui mare,

Și taie, schingiuește, și trece prin popor

Ca viforul de gheață ce cade pe-un ogor.

Priviți: e țara plină de tristele-i victime,

Ologi, ciuntiți, orbi, mizeri, sluțiți de-a lui cruzime,

Încât, de-a sta calăul mult timp domnind aici,

O să prefacă neamul în turmă de calici!

HARNOV (în parte, arătând pe Moțoc)

Amară-i este limba de când nu-i la putere.

Așa turbează viespea când nu mai are miere.

MOȚOC

Ce mormăiești din buze tu, Harnov, într-ascuns?

Îți place Lăpușneanul? cu el nu ți-e de ajuns?

HARNOV

Ba... însă-aș zice-o vorbă...

TOMȘA

Eu nu știu ce ai zice,
Dar zic eu, Ștefan Tomșa, cu cerul față-aice,
Că mie nu-mi priește și țării nu-i doresc
Un domn, supusă slugă a craiului leșesc,
Un om a cărui frunte când mândră, când pălită,
Stă dârză-n sânul țării ș-afară umilită.
Această țară-a noastră nu știe-a slugări;
Ea lasă altor neamuri pe brânci a se târî.
De însuși Ștefan-Vodă Moldova e deprinsă
Să ție mai sus capul cu cât e mai învinsă.
Deci piară orice proclat, țăran, vecin, stăpân,
Pe tron, sub tron, oricine nu știe-a fi român!

MOȚOC

Deci piară Lăpușneanul cu-ntreaga-i seminție!

S PANCIOC

Prea bine, dar pe cine să-l punem la domnie?
E lesne-a schimba domnii, bătrânii însă spun: Schimbare de domnie, fălire de nebun.

MOȚOC

Cum? tu, Spancioc, om tânăr, cu mintea luminată,
Te-nchini la vorbe proaste din timpi de altădată?

S PANCIOC

Mă-nchin și cred, Moțoace, în datini strămoșești
Ca-n dogmele preasfinte a legii creștinești;
Cred că treptat se pierde a neamului ființă
Când el se depărtează de-a bunilor credință.
Dar! cred că astă țară, lipsită de noroc,
Sătulă-i de-a fi astfel tot scoasă-n iarmaroc,
De-a trece ca o vită din mână-n altă mână,
Și Zimbrul să ajungă un bou ce toți îl mână.
E rău cu rău, se zice, dar mai rău fără de rău!
Și când privesc în juru-mi, Moțoace, nu văd, zău,
Menit pentru domnie din noi toți nici pe unul,
Doar numai Ciubăr-Vodă, Ciubăr-Vodă nebunul,
Și, de vă place vouă, nu mie-ntr-adevăr,
Nu-mi place să văd tronul ascuns sub un ciubăr.

MOȚOC

Spancioc, ești bun de glumă, dar gluma-ți câteodată...

S PANCIOC

Rostește adevărul?

MOȚOC

Ba-i groasă și prea lată.

STROICI

Dar unde-i Ciubăr-Vodă? Noi l-am uitat de tot.
TOROIPA N Lăsatu-l-am în codru călare pe un ciot,
Crezând că se găsește pe Ducipal călare
Și intră în Suceava ca domn cu îngâmfare.
S PANCIOC Sărmanul! încă unul cu gărgăuni domnești.
Aceasta-i trista boală a minții românești!
(Ciubăr strigă speriat în stânga.)

CIUBĂR

Săriți! ajutor!

Ce e?

TOȚI MOȚOC

Ciubăr strigă-n pădure.

Aleargă, Stroici.

S PANCIOC

Cu urșii s-o fi-ntâlnit la mure.

CIUBĂR

Săriți! mă mîncă ursul!
S PANCIOC
O! trist al lumii curs!
Cătăm un domn, și domnul e-n laba unui urs!
(Toroipan, Stroici și alți vânători ies repede în stînga.)
MOȚOC
(în parte)
În contra tiraniei lui Lăpușneanul ura
Crește și la toți umple și inima și gura.
Răzvrățul e în aer ca fulgerul în nori. Răbdare...
S PANCIOC (privind în stînga)
Ciubăr vine adus de vânători.

SCENA V

Cei dinainte, CIUBĂR-VODĂ (purtând hlamidă peticită și stemă de hârtie poleită, intră susținut de Stroici și de Toroipan)

TOROIPA N
N-ai grijă.
Ah!
Ce este?
CIUBĂR (slab)
MOȚOC STROICI
Nimic... l-am găsit față
C-un urs, ucis de Tomșa, pe care-l credea-n viață. (Toți rîd.)
CIUBĂR (se pune pe o rădăcină)
Ah! apă, apă...
S PANCIOC
Dați-i mai bine-un pic de vin,
E leac de spaimă.
STROICI
(dând un teas lui Ciubăr)
Ține.
CIUBĂR
(bînd)
A!... dar nu-i teasul plin,
Mai adă. (Bea.) De pe ochii-mi o ceață se ridică.
Ah! sfinte Agaftocle, cum n-am murit de frică!
S PANCIOC
Ce? frică?... Ciubăr-Vodă, lui Papură nepot, Fricos?...
Eu nu-o pot crede.
CIUBĂR
Nici eu, Spancioc, nu pot,
Dar când am zărit ursul, deodată-am simțit, frate,
(oțerindu-se)
Brrr! un puhoi de sloiuri curgându-mi ici, în spate.
Era o matahală cât muntele Ceahlău,
Ce sta, sugându-și laba, înfîpt în drumul meu.
Îi strig în gura mare să deie într-o parte,
El nu!... atunci în grabă eu dau să fug departe,
Dar fiara mă clocește cu ochii roși de foc
Și eu, cu dânsul față, rămân înfîpt pe loc.
Vroiam să-i spun că-s Vodă, Ciubăr-Vodă, dar glasul
Mi se taiase, -o! Doamne, simțeam că-mi sună ceasul.
Era să mor!... o credeți, boieri?... era să mor!
Ce jale, ce durere pe voi și pe popor!
Îmi pare că văzduhul de clopote răsună.

Prin sate, prin orașe toți oamenii s-adună
Și zic cu-nduioșire: ah! lumea-i pe sfârșit!
Ciubăr, adevăratul domn, iată c-au murit!
S PANCIOC
Și Dumnezeu să-l ierte!... s-a dus în iad zăloagă...
Păcat numai de dânsul că îi lipsea o doagă.
STROICI
Ș-o sâmbătă.
Ș-o joie.
TOROIPA N CIUBĂR
Voi râdeți?
S PANCIOC
Ba, jelim
Și ca pe-un mort în viață voioși te prohodim.

SCENA VI

Cei dinainte, DESPOT, LIMBĂ-DULCE, JUMĂTATE LIMBĂ-DULCE
(în culisele din dreapta)
Hai, nu întinde vorba, hai...
DESPOT
Dar ce vrei, creștine?
De ce mă-ntorci din cale?
LIMBĂ-DULCE
Mergi, zic, cât e cu bine,
Că jur pe sfânta cruce...
DESPOT
Măi, știi tu cine sânt?
LIMBĂ-DULCE
De-i face-un pas, cu ghioaga te culc mort la pământ. (Despot, Limbă-Dulce și Jumătate intră pe scenă.)
DESPOT
Pe mine?
Mergi.
LIMBĂ-DULCE
(împingând pe Despot)
MOȚOC
Ce este, române?
LIMBĂ-DULCE
Ce să fie?
Am prins coala sub stâncă un ungar cu trufie
Care-a trecut hotarul, ca vulpea pe furiș,
Dar i-am scurtat eu calea pe dâmb în stejăriș.
MOȚOC
(lui Despot)
Străine, spune nouă: ce ești și cum te cheamă?
Dar voi, care vi-i dreptul de-a-mi cere mie seamă?
TOMȘA
Al nostru drept înscris e pe țară-n lung și-n lat.
Boieri suntem de-ai țării în care ai intrat. Moțoc când te întreabă, răspunde cu-nchinare.
CIUBĂR
Și-n fața mea te pleacă.
DESPOT (închinându-se lui Moțoc)
Moțoc, vornicul mare!
LIMBĂ-DULCE
(lui Moțoc)
Stăpâne, să las robul?
MOȚOC
Să-l lași.

LIMBĂ-DULCE

Da-i prea limbut
Și limba-i sfredel dulce de diavolul făcut.

S PANCIOC

De-aceea Limbă-Dulce te-au poreclit pe tine?

LIMBĂ-DULCE

(râzând)

Se poate. (Lui Jumătate.)

Hmm! boierul m-a păcălit.

MOTOC

(lui Despot)

Urmează-ți drumu-n pace; ești liber.

DESPOT

Străine,

Nicidecum,

Recunoștința vie mai sclav mă face-acum;

Dar cine poartă-n sânu-i curată conștiință Voios primește lanțul numit recunoștință.

Oricum mi-a fi norocul în lume schimbător,

Îmi voi aduce-aminte de-al meu liberator,

Moțoc.

CIUBĂR

Ei! și de mine nu?

MOTOC

Vorbele-ți sunt bune

Și chipul de om neaș, dar cine ești, ne spune.

DESPOT

Eu sunt în voia soartei un vecinic călător,

Atras în cale-mi lungă de-un tainic viitor,

Purtat printre popoare din țarmuri depărtate,

Trecut cu spada-n mână prin lupte încruntate.

Din frageda-mi pruncie eu sunt...

TOMȘA

(către Spancioc)

Un venetic...

DESPOT

(auzindu-l)

Acel ce-a zis cuvântul de venetic, îi zic

Că a mințit și-s gata de-a-nfige cu-a mea pală

Cuvântul său în pieptu-i... să iasă la iveală.

TOMȘA

Eu sunt! eu, Ștefan Tomșa!...

Văzut-am pe la noi

Mulți pribegiți fărnici, viermi palizi de gunoi,

Ce vin și-n sânul nostru fac cuiburi veninate.

Cine ești tu? răspunde!... la vorbe îngâmfate,

La provocări sumețe de-un soi de zvânturat

Arunc disprețul.

Cine-s?... Ascultă înclinat:

Sunt Despot Eraclidul din Paros!...

Al meu tată A fost fruntaș de oameni în Grecia bogată,

Prinț falnic! de pe tronu-i căzut și răsturnat

Sub apriga urgie a turcului turbat.

CIUBĂR

Ești prinț?... deci văr cu mine?

TOMȘA

Ești bun de limbuție,

Dar unde ți-e dovada de naltă obârșie?

(Despot arată un pergament.)

DESPOT

Priviți; iată diploma lui însuși Carol-Quint
Și gloriosu-i nume în litere de-argint.
(Moțoc și cu boierii, afară de Tomșa, examinează diploma.)

MOTOC

Așa-i!... Fii, Eraclide, părtaș de-al nostru soare.
Ești oaspele Moldovei de bunuri dătătoare,
Căci astă țară vecinic priimește-n sânul ei
Cu drag pe bunii oaspeți, cu milă pe cei răi.
(Către vânători.)

Aduceți tesuri pline de vin pentru cinstire.

TOMȘA

(în parte, ieșind prin dreapta)
Ades în cupa plină se-ascunde o căire.
(Boierii iau tesuri și închină.)

MOTOC

(lui Despot)
Noroc și voie bună!

CIUBĂR

(asemene)
Supus să-mi fii deplin!

DESPOT

Boieri! pentru Moldova paharul meu închin.
Să-i deie Creatorul în veci zile senine.
Ș-un domn cu omenie, iubit de toți!

CIUBĂR

(înaintând)

Ca mine!

Ca mine!...

Domn ca mine se poate-a fi mai bun?

Hai dar, boieri, la Curte!

DESPOT

(lui Moțoc)

Ce zice?

MOTOC (lui Despot)

Un nebun.

S PANCIOC

Boieri!... a sa-nălțime

Ciubăr ne poruncește.

La Curte dar, căci tronul de dorul lui tânjește.

MOTOC

Și dumneata, pribege, purtat din loc în loc,
E timp să guști odihna în casa lui Moțoc. Hai!

(Boierii pleacă și ies prin dreapta,

Limbă-Dulce și Jumătate rămân singuri.)

LIMBĂ-DULCE

Ce zici, Jumătate?

JUMĂTATE

Îmi țiuie auzul.

Boierilor de astăzi nebunu-i călăuzul.

Din toți care-i mai tuiеș?

JUMĂTATE

Nu știu.

LIMBĂ-DULCE

(arătând în culise)

Nu știu nici eu.

Dar cel mai cu drăcie, vezi tu?... e robul meu.

(Cortina cade.)

ACTUL I

TABLOUL II

Un salon în palatul de la Suceava.
Portrete de domni pe pereți.
Uși mari în fund.
Alte două uși în dreapta și în stânga.
O masă de stejar pe planul I, în dreapta. Jițuri.

SCENA I

ALEXANDRU LĂPUȘNEANU, DOAMNA RUXANDRA
(Amândoi stau pe jițuri lângă masă. Doamna lucrează la un aer.)

LĂPUȘNEANUL

În vremea-ndelungată cât singur, cu smerire,
Am fost spre închinare la sfânta mănăstire
A Slatinei, aice cum ai mai petrecut,
Iubita mea Ruxandră?

DOAMNA

În aur am cusut
Doi îngeri lângă Sfânta Maria-născătoare,
Pe aer.

Este gata?

LĂPUȘNEANUL

DOAMNA

Mai am încă o floare
De crin deschis a coase în alb mărgăritar
Și aerul l-om pune pe-al Slatinei altar.

LĂPUȘNEANU

Îmi place, scumpă Doamnă, frumoasă și cuminte,
Să văd măiastra-ți mână lucrând odoare sfinte.
Gândirea ce se-nalță la cer, la Dumnezeu,
Din cuget și din casă alungă duhul rău...
Dar spune-mi: auzit-ai de un pribeag din lume,
Un... Despot... mi se pare c-acesta-i al său nume...
Aice, la Suceava, în lipsa mea sosit?

Se zice că-i odraslă de neam prea strălucit,

Că-i domn de Samos,

Paros, și că-i în legătură

Cu împărați... că are întinsă-nvățătură

Și limbă mlădioasă, o limbă ce-n curând

Pe toți boierii tineri i-a fermecat pe rând...

Ce ai aflat de dânsul?

DOAMNA

(cu sfială)

Am auzit mult bine,

Și... chiar a cerut voie la

Doamna să se-nchine.

LĂPUȘNEANU

Și... l-ai primit în Curte?

DOAMNA

Primit...

LĂPUȘNEANU

(posomorându-se)

Într-adevăr?

DOAMNA

Era o datorie...

Despot îmi este văr.

LĂPUȘNEANU

Cum? văr măriei-tale?...

De unde până unde?

DOAMNA

(zâmbind) Mărgăritaru-n scoică de mare se ascunde.

Despot, pe malul mării născut, e fiu curat

Lui Iacob Eraclidul, din Paros alungat,

Ce se rudeau de-aproape cu maica-mi răposată.

LĂPUȘNEANU

Crezi?

DOAMNA

I-am văzut chiar spița pe pergament lucrată.

LĂPUȘNEANU

(sculându-se, în parte)

O spiță-nchipuită de dânsul, pre cât știu,

Ce-l face rudă bună cu Hercul Olimpui.

Plastograful! îi zboară sus gândul... (tare) și ce cată

Aici, la noi?

DOAMNA

Sărmanul!... cu inima-nfocată,

El vrea la pragul ușii măriei-tale-a sta

Și viața-i s-o jertfească pentru măriia-ta,

Că-i om de sânge nobil ce-n apă nu se schimbă.

Viteaz! ce are-n suflet el are și pe limbă.

LĂPUȘNEANU

Prea bine...

Văd că Despot e meșter vrăjitor.

La toți deopotrivă el v-a vrăjit pe dor.

Am grabă de-a-l cunoaște.

DOAMNA

(se scoală veselă)

Te-nduri să-i faci primire?

LĂPUȘNEANU

Cum nu?...

Doresc chiar astăzi să cerc a lui vrăjire.

El are ca să vie cu vornicul Moțoc.

DOAMNA

O! de-ar cădea pe dânsul o rază de noroc

Ca el să fie-un oaspe plăcut măriei-tale!...

Moțoc și eu în taină am pus de gând și-n cale

Cu fiica lui, cu Ana, pe Despot să-l unim

Și de coroana țării credința-i s-o lipim.

LĂPUȘNEANU

(luând-o de mână)

Să-ți fie viața dulce ca chipul și ca glasul,

Tu care cu iubire mă-ntâmpini la tot pasul

Privind în Domnul țării pe scumpul tău bărbat

Și-n soțul vieții tale pe Domnu-ncoronat!

(Se îndreaptă cu Doamna spre ușa din stânga.)

Acum te du să cauți de pruncușori, de casă,

Și, ca o gospodină, gătește mare masă

Ca să cinștim cu prânzul pe Despot... vărul tău.

DOAMNA

Ah! Doamne... (Vrea să-i sărute mâna.)

LĂPUȘNEANU (atrăgând-o la sân)

Nu, iubito... aici, pe sânul meu.
(Sărută pe Doamna, care iese în stânga.)

SCENA II

LĂPUȘNEANU (privind lung după Ruxandra)
Muierea, tot muieră!... o biată ciocârlie
Spre tot ce strălucește zburând cu veselie...
O inimă, comoară, ș-un cap frumos... dar sec!...
A-nduioșat-o Despot cu glasul lui de grec,
Și toți boierii, dușmani oblăduirii mele,
Sunt prinși de-acest paingân în desele-i rețele.
(Se primblă tulburat.)
A! scorpie grecească!... eu planul ți-am pătruns.
Tu vrei să-mpungi în mine cu ghimpele-ți ascuns.
Tu vrei, ființă-oloagă, născută-n putrezime,
S-ajungi prin târâire l-a tronului nălțime?
Doar Vodă Lăpușneanul va ști, prevăzător,
Pe-o scorpie ca tine s-o farne sub picior,
Și nu-a lăsa în viața-i pe tronul țării sale
Să fluture nici umbra deșertăciunii tale.
(Scoate un răvaș și-l privește.)
Ioan Sigmund Polonul, prin mine întronat
În țara ardeleană, de știre azi mi-a dat
Și-n țară, și-n afară să fiu cu priveghere,
Căci Despot zvânturatul râvnește-a mea putere.
Te-oi urmări, vrăjmașe, cu aprigul meu veghi
Pân' ce din priveghere ți-oi face un priveghi
Ș-alături cu tine vei întâlni mormântul
Când tu din întuneric îi vrea să-ți iei avântul.
(Pe gânduri.)
Cum să-i deschid capcană?...
Ce cursă să întind
Pe el cu-ai lui tovarăși în lațu-mi să-i cuprind?...
A!... ce să pierd eu timpul cu intrigi mici de Curte?
Domnia tare cere braț lung și vorbe scurte.
Când dușmanul în taină s-apropie de cort,
Scurtează-i drumul grabnic prin moarte, sau ești mort!
(Merge la ușa din dreapta, o deschide și cheamă:)
Toma!

SCENA III

LĂPUȘNEANU, TOMA CALABAICANUL

LĂPUȘNEANU

Tu ești bulgarul Toma Calabaicanul.

TOMA

Sunt Toma, credinciosul rob al lui Lăpușneanul.

LĂPUȘNEANU

Când am cuprins Ardealul ce erai tu?

TOMA

Nimic.

LĂPUȘNEANU

Te-am miluit cu viața în lupta de la Cic. (Toma sărută poala lui Lăpușneanu.)

Ești om tu de credință? (Toma îngenunchează.)

Vroiesc să fac cercare

De-ai meritat și meriți a noastră îndurare...
(În taină.)
Cunoști pe Despot grecul?... pe-acel străin trufaș
Ce zvârle bani cu pumnul prostimii din oraș?
El vrea să măucidă...
(Toma se scoală punând mâna pe hamger.)
TOMA
El trebuie să moară!
LĂPUȘNEANU
Bine, voinice Toma!...
Văd, gândul tău se-nsoară
Cu-a mea dorință...
Bine!... tu vei ieși bogat
Din astă însoțire... (Tainic.)
Azi este la palat
Prânz mare...
Vin boierii cu Domnul să cinstească.
Tu să-l slujești pe Despot la masa cea domnească,
Tu singur să ai grijă de-a-i fi paharul plin...
(dându-i un șipuşor)
Și... tainic șipul ista să-l verși în al său vin. Ai înțeles?
(Toma ia șipul și se închină în tăcere.)
Fii vrednic și mut până la groapă...
(Toma sărută mâna lui Lăpușneanu și iese.)
LĂPUȘNEANU
(singur)
În groapă cade-acela ce altui groapa sapă.

SCENA IV

LĂPUȘNEANUL, UN CĂPITAN DE SEIMENI

CĂPITANUL (la ușa din fund)
Măria-ta! boierii la curte adunați...
LĂPUȘNEANU
Să intre!... Căpitane, pe lângă-acei chemați
Mai este cine-n sală?
CĂPITANUL
Străinul Despot este.
LĂPUȘNEANU
Prea bine: mergi la Doamna să-i duci această veste. (Căpitanul iese.)
LĂPUȘNEANU (singur)
O! sarcină amară de tron amenințat!
Anevoință crudă de-a fi neîmpăcat!...
M-obligă boierimea în veci ambițioasă
În gheară să-mi schimb mâna și sceptrul meu în coasă...
O! lege-a ospetiei, te calc, dar ce să fac?...
Prin moartea unui dușman eu țara mi-o împac!

SCENA V

LĂPUȘNEANU, DOAMNA RUXANDRA, ANA, DAME ALE CURȚII (intră prin stânga)
DOAMNA
Măria-ta, dă-mi voie cu-a mele jupânese
Urare să-ți aducem.
LĂPUȘNEANU
(întinzându-se spre dame)

Flori mândre și alese
Din stratul boierimii, cu drag vă mulțumesc.
Așa cunună-o prinde pe Doamna ce-o iubesc.
(Doamna, urmată de jupâneșe, se îndreaptă spre masă.)
DOAMNA (încet, Anei)
Măria-sa e vesel!...
Dar.
ANA
DOAMNA
Cu-atât mai bine
Pentru Despot. (Se pune pe jilț.)
ANA (încet, Doamnei)
La Curte el vine astăzi?
Vine.(Damele formează grup împrejurul Doamnei.)

SCENA VI

Cei dinainte, MOȚOC, HARNOV, SPANCIOC, STROICI, TOROIPAN, BOIERI (intră prin fund)
LĂPUȘNEANU (pe jilț)
Bine-ați sosit la Curte, boieri prea credincioși!
MOȚOC
Mulți ani măriei-tale!
Boierii azi voioși,
Lăsând de ei departe și vrajba și gâlceava,
Se-nchină toți lui Vodă întors acu-n Suceava.
HARNOV
Plecați ei se închină în fața celui uns
Pe care sfânta cruce cu raze l-a pătruns,
De-a potolit în țară pornirile pizmașe,
Dând scule și icoane la sfintele locașe.
LĂPUȘNEANU
Mă bucur că gâlceava din țară a pierit,
Boieri, căci e o boală ce-aduce rău sfârșit...
Dar nu zăresc pe Tomșa?
HARNOV
El n-a venit.
LĂPUȘNEANU
Cum? oare
Să n-aibă mulțumire de-a noastră sărbătoare?
E Sfântul Alexandru astăzi, e ziua mea.
HARNOV
La veselia noastră părtaș a fi nu vrea, Se vede.
LĂPUȘNEANU
Fie!... însă nu-i nici Ciubăr nebunul?
HARNOV
(râzând)
Pereche minunată fiind ei tot ca unul.
Se cred deopotrivă meniți între frunțași,
Să meargă înainte de gloate cu trei pași.
LĂPUȘNEANU
În lipsa lor să facem, boieri, azi împreună
Ospăț de sărbătoare, frățesc, cu voie bună.
BOIERII
Trăiască-a ta mărire!
HARNOV
(lingușitor)
În veci slăvit să fii!
MOȚOC

Dar soarele lucește pe munți și pe câmpii.
E drept ca ziua-aceasta și la străini să fie,
Precum la toți românii, izvor de bucurie.

LĂPUȘNEANU

E drept.

MOȚOC

Deci învoiască acum măria-ta
Lui Despot, al meu oaspe, să vie-a-l saluta.

LĂPUȘNEANU

Să vie.

Bun e Vodă!

(Anei)

ANA

Dar!... (în parte, zâmbind) ca nealtădată.

LĂPUȘNEANU

(în parte)

S-apropie de mine năpârca-nveninată.

SCENA VII

Cei dinainte, DESPOT , MOȚOC

MOȚOC

(pe prag)

Măria-ta slăvită... Despot! (Îl prezintă.)

LĂPUȘNEANU

Fii bun sosit

La Curte, Despot.

(Despot înaintează în mijlocul salonului.)

DESPOT

Sire!... cu sufletul uimit,

Și tremurând m-apropii de sacra-ți maiestate

Ca să-i aduc la rându-mi urările-mi plecate.

Să vă-mpletească cerul a gloriei cununi

Și-n veci să le ferească de grelele furtuni!...

Eu, Despot Eraclidul, condus de-o blândă stea;

Răpit de al meu suflet curat ca spada mea,

Depun în ziua mare, ca lumea să le vadă,

Depun azi la picioare-ți braț, inimă și spadă...

Părintele meu Iacob, odinioară domn,

Pân-a nu-nchide ochii atinși de-al morții somn,

Mi-a zis: Te du cu bine în cale depărtată

Și mergi drept la Moldova în mari viteji bogată;

Acolo tu găsi-vei un domn măreț, viteaz,

La pragul țării sale veghind cu ochiul treaz,

Ș-un înger de virtute, frumoasa lui soție

Ce mie mi-e nepoată și vară bună ție.

Mergi drept la ei, tu Despot, ca să le duci prinos

Lui Vodă a ta spadă și brațu-ți credincios,

Iar Doamnei, aste scule, șiraguri și paftale,

Purtate de-a sa maică în ziua nunții sale.

(Ia un scrin din mâinile unui paj rămas la ușa din fund și vine de-l prezintă Doamnei, îngenunchind dinaintea ei.)

DOAMNA

Ah! prețioase scule! Ce dar strălucitor!

ANA

LĂPUȘNEANU (în parte)

O! greci vicleni în vorbe și-n darurile lor!

DOAMNA (lui Despot)
Prin aste suvenire mă-ndatorești mult, vere.
DESPOT (în parte, sculându-se)
Când ar vedea Carmina a sale giuvaiere!
DOAMNA
Dar pot să pun pe mine comoara ce-ai adus?
DESPOT
Lumina de sus cade și iar se-ntoarce sus.
LĂPUȘNEANU
Și-n semn de mulțumire cu ele te gătește,
Ca să serbăm norocul ce azi ne-a dăruit
Un văr măriei-tale și mie-un... neam iubit.

SCENA VIII

Cei dinainte, TOMA CALABAICANUL

TOMA (în fund, pe prag)
Merindele-s pe masă!
Noroc și poftă bună!
LĂPUȘNEANU
Boieri! prietenia la sânu-i ne adună.
Hai să ciocnim la masă pahare de Cotnar.
Să bei frățeste,
Despot... (în parte) paharul cel amar!
(Lăpușneanu dă mâna Doamnei.
Despot, Anei.
Boierii, damelor,
și se îndreaptă spre fund.)

SCENA IX

Cei dinainte, CIUBĂR - V ODĂ (se arată în fund)

CIUBĂR
Stați!... încotro vă duceți, boieri, fără-a mea știre?
Ce-i astă-adunătură?
Ce-i astă pregătire
De prânz și de beție aici în casa mea?
LĂPUȘNEANU
(râzând)
Ha, ha! Iaca nebunul Ciubăr.
HARNOV
Popa-Belea.
CIUBĂR
Dar!... eu sunt!...
Ciubăr-Vodă, născut din fiu în tată
Cu tron pe cap, cu stemă sub mine așezată!
Eu, care-n strună dreaptă prin Ștefan mă pogor
Din Cesar, știți, al lumii stăpân, învingător.
Cum dar, stolnice Petre, cum dar tu, Lăpușnene,
Te rățoiești la soare fudul cu-a mele pene?
Mult ai să stai tu încă pe tron-mi strămoșesc?
Destul acum, ajungă-ți că, zău, te-afurisesc!
Ieși din palat!...
Aice eu singur, eu am dreptul

Să stau dârzoi cu capul, să stau umflat cu pieptul
Și ca o moaște sfântă să fiu de toți slăvit.
Dă-mi tronul că mă mâinii...
HARNOV
(râzând)
Nebunu-i mucalit.
LĂPUȘNEANU Ba, decât să te mâinii măria-ta,
Ciubere, Mai bine mergi în sală ca să te pui pe bere,
Să te măsoari cu... Despot.
CIUBĂR
(învădit)
Sub masă-l voi lăsa!
(Se întoarce spre fund și pleacă strigând:)
Loc, loc!... feriți, că trece
Ciubăr și urma sa!
(Cortina cade, în vreme ce toți se îndreaptă spre fund.)

ACTUL II

Salon în casa lui Moțoc — ușă în fund, ușă în stânga, ușă în dreapta. Fereastră în dreapta. O masă lungă în stânga, planul I, cu jilțuri împrejur. O icoană în peretele din fund, cu lampă aprinsă.

SCENA I

DESPOT
Călăul,
Lăpușneanu, la masa lui domnească,
Grăindu-mi cu blândețe, a vrut să m-otrăvească.
Dar!... am simțit amarul ucigător în teas...
Vrăjmașa lui cercare zadarnică-a rămas,
Căci port eu totdeauna un balsam din Morava
Ce nimicește moartea desotrăvind otrava.
Iată-l! (Arată un șip.) O! rouă scumpă din plaiuri îngerești,
Esență-apărătoare a vieții omenești!
Dator îți sunt cu viața, dar mult mai mult datoare
Ți-a fi a mea gândire în zi răzbunătoare! (Stă puțin pe gânduri.)
Călăul prepuielnic hrănește-un cuget rău,
Și el o să mă piardă de nu l-oi pierde eu.
Răbdare!... toți boierii de răzvrătire-s gata.
Moțoc, pe cât îmi pare, vrea să-și mărite fata
Cu mine, ca prin mine, de el pe tron urcat,
S-ajungă socru mare de ginere-ntronat.
O! de-ar vroi norocul curând să-și schimbe pasul!
Când el vroiește, anii nu-aduc ce-aduce ceasul.
Aș fi pe tron, eu Despot, nălțat și fericit,
Aș fi... o! vis feeric! cu Ana însoțit,
Cu Ana, dulce floare căzută-aici din stele
Să fie floarea vieții și a coroanei mele!...
Dar ce-a zice Carmina de care sunt iubit?...
A!... ea-i frumoasă, jună, și Laski-mbătrânit.
Curând s-a stinge focul și apriga-i durere
Găsind într-un alt Despot o nouă mângâiere...
(Se primblă agitat.)
Amorul pentru Ana și glorie m-aprind...
A cărie dulci mreje mai tare mă cuprind?...
Ah! tronul, tronul, tronul!... la el de-a drept m-oi duce

Chiar de-a fi pân' la dânsul să calc pe sfânta cruce!
(Se stinge candela icoanei.)
Ce! candela icoanei s-a stins în untdelemn!...
De-aș fi din astă țară, aș crede că-i rău semn,
Dar omul de-o natură înaltă și vitează
Iubit de ceruri este și cerul îl păstrează.

SCENA II

DESPOT , MOȚOC

MOȚOC

(venind din stânga)

Ce faci, iubite oaspe, și cum te mai găsești
Sub sarcina de daruri a dragostei domnești?
De când ai fost la Curte poftit la ospățare
L-ai fermecat pe Vodă.

DESPOT

O crezi?

MOȚOC

Așa se pare,

Căci nu e zi lasată de bunul Dumnezeu
În care să nu-ți deie dovezi de placul său.
Alaltăieri primit-ai o sabie turcească,

DESPOT

Știu, iapa de la Tunis pe care nici un brav
A-ncăleca nu poate?

MOȚOC

Haramu-i cu nărav.

Pe toți mereu trântește și, fără de sfială,
I-a tras lui însuși Vodă o sfântă de trânteață.
(La fereastră.)

Ian cată prin ogradă cum se frământă-n loc!
Să juri c-a fost hrănită de zmei numai cu foc.

DESPOT

Mă duc s-o-ncerc.

MOȚOC

Mai bine o lasă că-i nătângă.

De nu ți-ar frânge capul...

DESPOT

N-am teamă să mi-l frângă.

Deprinsu-m-am cu caii spanioli și arăpești
Ce sub a lor copite au aripi vulturești.
Ș-apoi... ceva îmi spune cu-o tainică șoptire
Că moartea respectează pe omul cu menire.

MOȚOC

Dar dacă tu n-ai teamă, eu am, căci mă-ngrijesc
De mâna lăpușneană cu dar... prietenesc.
Cunoscător de oameni sunt eu la bătrânețe.
Tu ai, iubite oaspe, apucături mărețe.
Boierii te admiră; poporu-ademenit
Deasupra lui te vede ca pe un domn iubit.

DESPOT

Domn!...

MOȚOC

Și de ce nu, Despot?... Un om de naltă fire
Unit cu mine poate s-atingă-orice mărire.

DESPOT

Dar Lăpușneanu?...
MOȚOC
Mă cearcă...
Steaua-i în cer s-a stins de mult.
DESPOT
(în parte)
MOȚOC
(observându-l, în parte)
Priceput-au?
DESPOT (asemene) Să-l cred?
MOȚOC
(asemene)
DESPOT
(asemene)
Dar!...
Să-l ascult?
(Se apropie de Moțoc cu o sfială simulată.)
Aș vrea... și n-am curajul de-a te-nțelege bine.
MOȚOC
În mine ai credință?...
DESPOT
(cu supunere)
Fă ce-i vrei cu mine...
Dar ulița și curtea sunt pline de norod...
Să vadă de-s mai tare decât un voievod.
Mă duc... vii jos în curte? (Iese prin fund.)
MOȚOC
Vin, dar; fă înainte... Strunește bine gura iepei și fii cu minte.
MOȚOC
(singur)
Despot e la părere zburdalnic și ușor,
Dar are minte coaptă și ochi pătrunzător,
Și inimă-ndrăzneată, și-nvățătură multă.
Pe mine mă respectă, de mine el ascultă...
Așa domn ne convine, așa ginere vreau.
Domnind, el va fi brațul, iar capul voi fi eu!
(Iese prin fund.)

SCENA III

ANA, MAICA FEVRONIA (intră prin stânga)

MAICA

Și Vodă a fost vesel, zici tu, ca niciodată?

ANA

Dar!... cât a ținut masa, cu fruntea-nseninată
Măria sa pe Despot zâmbind l-a ascultat...
Era cu Vodă-n față la masă așezat,
Plăcut, isteț la vorbă, purtând mărirea-n sine
Sub haina spaniolească ce-l prinde-atât de bine!
Încât, zău, de m-ai crede, maicuță, între noi,
Adevăratul Vodă părea dintre-amândoi
El, Despot!... Lângă dânsul, la spate, în picioare
Sta Toma, vel-paharnic, ținând două ulcioare
Din care-i dregea singur vin dulce în pahar,
Făcând turcești talâmuri, cât poate un bulgar.

MAICA

Dar spune-mi: Doamna, Doamna era și ea voioasă?

ANA

Voioasă, fericită, la față luminoasă,
Căci ea vedea pe Vodă prin Despot fermecat
Și pe-al ei văr, pe Despot, de lume admirat.

MAICA

(zâmbind)

De lume și... de tine?

ANA

(exaltându-se)

Și cum să nu-l admire?

El ne-a făcut de viața-i o lungă povestire,
O halima întreagă și plină de minuni
Ca cele de pe timpul vitejilor străbuni.
Ne-a spus a sale lupte și trecerile sale
Prin câmpuri sângeroase, prin curți imperiale,
Când simplul om de oaste, când prinț adevărat,
Recunoscut de Carol, augustul împărat.
Ne-a spus cum el, viteazul, a risipit îndată
Cu cavalerii negri a frâncilor armată
La Renti, Valenciena, Hezdin și Teruan
Sub contele de Schwarzburg, vestitul căpitan;
Și ce-a vorbit cu-a lumii puternică treime,
Regi, filozofi și Papă... și altele-o mulțime.
Apoi ne-a spus de țărături scăldate-n aer cald
Ce sunt cu drag încinse de-o mare de smarald
Și au fructe de aur, și zile-n veci frumoase,
Și nopți de încântare ca ziua luminoase.

Ah! ce să-ți zic, maicuță?...

Mesenii încântați

Rămas-au, ascultându-l, flămânzi și însetați,

Atât era de vie și de atrăgătoare

Vorbirea lui!

MAICA

Nepoată, aș pune o prinsoare

Că dintre toți mesenii cel mai cu drag răpit

Ai fost tu, Anicuța.

Eu?

ANA

(uimită)

MAICA

Tu... vezi? te-ai roșit...

Ascultă-mă, copilă: Tu ești o dulce floare
Ce n-a văzut sub ceruri decât zile cu soare
Și nici măcar visează de zilele cu nori
Amare, furtunoase, cumplite pentru flori.
Alină, înfrânează a ta închipuire,
C-ades ne rătăcește a inimii pornire
Și când, din fermecare cercăm să revenim,
În brațele durerii cuprinse ne găsim.

Nu zic că Despot este om rău...

Doamne ferește!

El e creștin, se-nchină, pe Dumnezeu slăvește

Și mie totdeauna mâna-mi sărută, dar,

Ca să nu-ți fie lipsă dumnezeiescul har,

Gândește, copiliță cu blândă inimioară,

Că pasărea ce cântă e pasăre ce zboară.

Străin e Despot...

ANA

(repede)

Despot?... ah! maică, nu-i străin.
E văr cu Doamna noastră, e conte palatin,
E cavaler de aur, e prinț de la Elada,
Distins de Papa-n Roma, de Carol în Grenada
Și de al meu părinte, iubit... într-un cuvânt,
El e oaspele nostru și-un oaspe... știi că-i sfânt.

MAICA

Sfânt, sfânt, nu totdeauna. (În parte.)
Curată nebunie, Cu fată mare-n casă asemenea-ospeție.
(Tare.) Ah! scumpă nepoțică, tu faci un vis frumos,
Dar visul...

(Zgomot de glasuri în curte.)

ANA

(alergând la fereastră)
Ce s-aude? ce zgomot?

MAICA

Unde?

Privește ici în curte.

ANA

MAICA

(apropiindu-se de Ana)

Ce?

Jos.

ANA

O mulțime mare
Se uită-n fund spre poartă cu spaimă și mirare.

MAICA

Ce-i oare?... Vai de mine!... o fi iar vreun bunt?

ANA

Ba nu; în depărtare nu vezi lucind un punct?

El vine și tot crește... dar e un om călare...

Ce văd?... e însuși Despot!...

Ah! Doamne, sare, sare

Chiar peste zidul curții!...

MAICA

(speriată)

Sărmanul!... s-a zdrobit?

Ba nicidecum.

Nu?

ANA

(veselă)

MAICA ANA

Iată-l... în loc el a oprit

Fugarul alb de spume și, vesel, cu mândrie,

Se-nchină-n dreapta,-n stânga, la toți zâmbind, și... mie!

Ah! pare că-i un rege!

MAICA

Fugi, dragă, din ferești. Nu stă o fată mare în ochii bărbătești.

(Glasuri zgomotoase afară.)

GLASURI

Ura! — Trăiască Despot! — Frumos viteaz el este! —

Să juri că-i Sfântul Gheorghe!— Chiar zmeul din poveste!

DESPOT

(sub ferești, în curte.)

Na, oameni buni!

Voi astăzi să beți în cinstea mea,

Și-n sănătatea

Doamnei să beți!

GLASURI

Vom bea, vom bea,

Ura!

MAICA

Fugi din fereastă, fugi...

Despot intră-n casă.

Hai în camara noastră.

ANA

Ba, vină lângă masă.

(Merg de se pun pe jilțuri lângă măsuța din dreapta)

SCENA IV

ANA, MAICA FEVRONIA, DESPOT (intră prin fund)

DESPOT

(râzând)

Ce vesel a fi Vodă când teafăr m-a vedea!

A! dona Ana! (Se-nchină Anei.)

Maică... (Sărută mâna Fevroniei.)

ANA

(în parte)

Cum bate-inima mea!

MAICA

De ce-i atâta lume în curte adunată?

DESPOT

Ca să mă vadă-n luptă cu-o fiară blestemată,

O iapă tunisiană ce-n fugă pân-acum

A dus pe ceea lume vro zece oameni.

ANA

Ș-ai îndrăznit?...

DESPOT

Cum?

Mai bine era s-arăt sfială

Decât să vadă lumea că-s om cu îndrăzneală?

Ș-apoi... cum de n-ar trece prin foc chiar cei fricoși

Când sunt cu-nduioșire priviți de ochi frumoși?

Și cum, prin ce cuvinte aş spune a mea fală

Văzându-te prezentă la lupta-mi triumfală

Atunci când mii de oameni stăteau cu ochi deschiși

Să mă privească-n curte ucis de-un cal?

ANA

(înfiorată)

Ucis!

Ferește, Doamne sfinte!

MAICA

DESPOT

În Spania, se spune

Că Linda Raia, fiica lui Boabdil, minune

Ascunsă în Alhambra, la lume s-arăta

O dată pe an numai, ș-atunci soarele sta

Pe cer ca s-o admire, uitând de a lui cale,

Și mii de flori frumoase ieșeau pe-a Vegăi vale,

Și inimile-n sânuri ca ele înfloreau.

Și maurii în lupte sub ochii săi mureau

Crezând că merg în raiul lui Mahomed, ferice...

(Apropiindu-se de Ana.)

O altă Lindă Raiă, de la ferești, de aice

S-au arătat azi mie, ș-atunci când te-am zărit,
Mă jur pe-astă icoană, chiar rege m-am simțit.
MAICA (cu spaimă)
Dar candela e stinsă!... Vai! candela e stinsă!
Semn rău!... nenorocire!... de groază sunt cuprinsă.
(Merge la icoană, ia candela și iese în stânga.)

SCENA V

ANA, DESPOT

Semn rău?

ANA

(îngrijată)

DESPOT

Ce-mi pasă mie!...

O candelă s-a stins,

Dar alta mai cerească în mine s-a aprins,

Ce luminează tainic o gingașă icoană.

Icoana unei sfinte?

Dar.

ANA (zâmbind)

DESPOT ANA

Patroana mea slăvită?

Care?

DESPOT

Sfânta Ană.

ANA

DESPOT

Și zeitatea mea

Ce mă conduce-n lume precum îi conducea

Luceafărul pe magii din răsărit și care,

Ca să ajung la dânsa, mă-ndeamnă a fi mare.

(Ana voiește a se retrage.)

DESPOT

(oprind-o)

O! dona Ana, lasă pe-un biet nenorocit

S-apropie altarul de care-i despărțit

Și tremurând să-ți zică: angelică madonă,

Căci nu pot a depune pe frunte-ți o coronă!

ANA (râzând)

Cum? o coroană mie?

DESPOT

Dar, suflet îngeresc!

Ești visul fericirii mele.

ANA

Eu?

El! Despot mă iubește!

Te iubesc!

ANA (veselă, în parte)

DESPOT

Iau martor Provedința

Care-mi cunoaște gândul și-mi vede conștiința.

Iubesc în tine cerul și naltul Creator,

În tine iubesc lumea, prezent și viitor,

În tine am credință, în tine îmi pun traiul.

El făr de tine-i iadul...

Ah! dar cu tine-i raiul!(Îngenunchează.)

ANA (în parte)
O! Doamne, îmi pierd mintea...
Ce-aud? Ce-am auzit?
DESPOT
Ană,-un cuvânt...
ANA
Ah! Despot, mi-e sufletul uimit,
Mi-e mintea tulburată...
În casa părintească
N-a îndrăznit nici unul mie-astfel să-mi grăiască.
Cum... mă iubești pe mine?
DESPOT
Dar!... te iubesc pierdut,
Mai mult și decât țara în care m-am născut,
Mai mult și decât tronul!
Le-aude cerul!...
ANA (cu glas solemn)
Despot, aste cuvinte
DESPOT
(apucând-o de mână)
Ană, prin mii de jurăminte
Mă leg eu către tine...
(Moțoc apare în fund.)

SCENA VI

ANA, DESPOT, MOȚOC
MOȚOC (simulând indignarea)
De când pe-acest pământ
Trădarea neagră calcă și spurcă pragul sfânt
Al ospetiei?
Doamne!
ANA (speriată, în parte)
MOȚOC
Ce?... nici o respectare
Nu mai există-n lume?... și oarba desfrânare
Răpește azi copiii sub ochii părintești!
(Anei.) Cum de-ai uitat, sărmană nebună, cine ești?
Cum de-ai uitat de muma ce te-a născut, copilă Lipsită de rușine?...
ANA
Iertare!... fie-ți milă!
MOȚOC
Cum de-ai uitat de mine?
ANA
(desperată, cade-n genunchi)
Ah! tată, îl iubesc!
Nu ne-osândi, Moțoace, cu glasu-ți părintesc.
Iubirea e un înger ce-n casă când pășește
Și pragul și căminul cu pasul lui sfințește.
Iubesc pe a ta fiică și de soție-o vreau.
Primește-mă în brațe ca pe copilul tău.
MOȚOC
(vesel, în parte)
Al meu e Despot!... planu-mi ia zbor acum mai tare.
DESPOT (rugător)
Moțoace...
Copiii mei.
Tată...

ANA
MOȚOC (după o pauză)
Fie!... și binecuvântare,
ANA (aruncându-se în brațele tătâne-său)
Ah! tată!
MOȚOC (sărutând-o)
Trai bun și cu noroc.
DESPOT (în parte)
E scară de-nălțare un socru ca Moțoc.
MOȚOC (Anei)
Acum mergi de te roagă, copila mea, în pace
La Cel-de-Sus ce toate le face și desface.(Ana pleacă în stânga. Despot o conduce până la ușă.)
DESPOT
Când te-i ruga, iubito, la sfântul Dumnezeu...
ANA (cu dragoste)
Gândi-voi tot la tine.
MOȚOC (în parte)
A! Despot e al meu!

SCENA VII

MOȚOC, DESPOT

MOȚOC

Acum suntem noi singuri!... să ne privim în față.
Norocul, știi, atârnă de la un fir de ață
Slab omului nemernic, bun celui iscusit
Și tare ca odgonul pentru cel hotărât.

Despot! a sosit timpul ca să cercăm norocul
Noi doi!... cu sumeție în vânt s-aprindem focul.
Te uită drept în ochii-mi și-mi spune: Ești bărbat
În stare să-nfrunți moartea cu gând nestrămutat?
Ești om în stare-a merge de-a drept către mărire
Pe margini de prăpăstii călcând fără-șterire?

DESPOT

Sunt!... tron sau moarte!... Iată deviza ce-am înscris
În falnicul meu suflet, în pieptul meu decis.
Venit-am în Moldova cu gândul și cu planul
Din scaunul domniei s-alung pe Lăpușneanul
Și de pe ai săi umeri hlamida să smuncesc.
Sunt gata!

Gata?

MOȚOC

Gata să mor sau să domnesc.

MOȚOC

Bine... Acuma,

Despot, mă lasă... timpul trece...

De-a țării boierime cei mai fruntași, vro zece,

Aici au să s-adune spre a ne concerta. (Îl conduce până la ușa din dreapta și-i dă mâna.)

Dea Domnul să-ți pot zice curând: Măria-ta!

MOȚOC (singur)

Moțoace, vâlva lumii e râu cu nalte maluri...

Faci bine, nu faci bine să te azvârli în valuri?

Și oare căzând tronul pe mâna lui Despot,

Nu ar cădea și țara cu-ai săi boieri, cu tot? (Stă pe gânduri.)

Oricare înălțime sub cer se prăbușește,

Tot surpă și doboară ce-n cale-i întâlnește...

Gândește-te, Moțoace... (Hotărât.)

A! fie cum va fi.
Nu are parte cine nu știe-a se jertfi.
(Ușile din fund se deschid.)
Dar vin boierii... Iată-i!...
La lucru-acum, Moțoace.

SCENA VIII

MOȚOC, TOMȘA, HARNOV, SPANCIOC, STROICI, TOROIPAN (și alți cinci boieri intră prin fund, dau mâna cu Moțoc și merg de se așează împrejurul mesei; Tomșa în capătul din stânga, Moțoc în capătul din dreapta)

MOȚOC

Poftim, boieri, prieteni! poftim, veniți încoace
Și v-așezați pe jilțuri ca sftnici înțelepți,
Pe cât viteji la lupte, pe-atât la cuget drepți.
STROICI Dar unde-i Despot, tovarășul semeț
Ce a mirat orașul ca neaoș călăreț?
Noi l-am văzut călare pe zmeul arăpesc
Zburând cum zboară vâzul din ochiul omenesc,
Și sub fereastra Doamnei, venită ca să-l vadă,
Silind să steie iapa și pe genunchi să cadă,
Apoi sărind cu dânsa trei buți de Odobești
Sub ochii cei de pardos, sub ochii lăpușnești.

SPANCIOC

Se zice că în vreme ce gloata striga ura,
De ciudă Lăpușneanu cumplit își mușca gura.
El s-aștepta ca Despot, slăbind ca un mișel,
Cu iapa s-o pățească cum a pățit-o el.

STROICI

Doar un fecior ca dânsul de zmei grijă nu are.
Voinic e din picioare, voinic și de călare.

TOROIPAN

Așa-i și precât Despot pe cal e îndrăzneț, E și armaș de frunte.
Și e mintos.

HARNOV (cu entuziasm comic)

Sumeț... măreț... isteț!

UN BOIER

ALTUL

Și darnic.

ALTUL

Și de înaltă viță.

ALTUL

Stejarul bun și trainic dă trainică mlădiță.
Boieri, îmi pare bine că vă aud pe rând
Pe Despot, al meu oaspe, cu toții lăudând,
Fiind de lumea-ntreagă iubit, aprețuit,
Căci am o bună veste cu voi de-mpărțășit...
Cu fiica mea, cu Ana, vrea Despot să se-nsoare.

HARNOV

(lingușind)

Pereche minunată!... Ea lună și el soare!

Și când e cununia?

MOȚOC

Când? Voi sunteți chemați

A hotărî și ziua și...

Noi?

TOȚI

MOȚOC

Voi!... ascultați:

Ne-am plâns în multe rânduri de Vodă... măcelarul,
Și-n orice întâlnire ne-am revărsat amarul
Prin vorbe și blestemuri întocmai ca muieri.
Ba Lăpușneanu-i aprig și rău pentru boieri,
Ba Lăpușneanu-i tiran, ba-i fiară fără' de nume,
Ba-i hoț, călău, urgentic, ba-i ciumă pentru lume. Așa-i?
Așa!

BOIERII

MOȚOC

Ei bine, ce suntem noi aici?
Stăpâni pe soarta noastră, sau robi plecați sub bici,
Ca, fără de păsare și fără sânge-n vine,
Noi să răbdăm pe tronul acestei țări, pe cine?
Pe-un tiran, un fățarnic, o ciumă, un viclean,

Un dușman al Moldovei, un hoț, un Lăpușnean?

Răspundeți: se cuvine ca noi să fim o turmă

Și el cu ghioaga-n mână de noi să rădă-n urmă?

BOIERII

Nu, nu!

Ce dar să facem?

MOȚOC

STROICI

Din tron să-l răsturnăm!

MOȚOC

Jurați pe cea icoană că vreți?...

BOIERII

(se scoală și întind mâinile spre icoană)

Jurăm, jurăm!

MOȚOC

Jurați, boieri, că-n ceasul când eu v-oi da de știre,

Voi veți sări la goană cu toți într-o unire?

BOIERII

Jurăm!

MOȚOC

(către cer)

Atotputernic! Tu, Doamne, sfânt, sfânt, sfânt!

Primește la altaru-ți al nostru jurământ.

Și pentru-al țării bine din cer ne luminează

Și inimile noastre acum le-mbărbătează!

BOIERII

Amin!

(Se pun iar pe jilțurile lor.)

SPANCIOC

Amin, dar!... însă întreb iar pe Moțoc:

Dând jos pe Lăpușneanu, urcăm pe cine-n loc?

Pe-un om viteaz și darnic, de viță strălucită,

Armaș, călăreț ager, cu minte iscusită,

Precum ați spus-o însuși...

Pe-un om ce-au învățat

De la-mpărații lumii a fi chiar împărat;

Pe-un om ce are dreptul la tron ca să aspire

Și prin iubirea noastră și prin a lui rudire.

SPANCIOC

Dar unde-i? (Moțoc se duce la ușa din dreapta, o deschide și aduce pe Despot.)

SCENA IX

Cei dinainte, DESPOT

Iată-l!

MOȚOC

BOIERII

(sculându-se)

Despot?

MOȚOC

Despot! (Tomșa se ridică indignat, răsturnând jilțul său.)

TOMȘA

Un bizantin! Un grec!...

Ce! oare-n țară nu crește decât spin?

Ce! tot pământul nostru e în așa sterpire,

Și neamul nostru ager e în așa-njosire

Cât pe moșia noastră să nu găsim un pom

Și pentru tronul țării să nu găsim un om!

Unde-am ajuns, o! Doamne?

Ce ți-am greșit noi ție

Ca un boier de-ai țării, un moldovan să vie

C-un zvânturat de mână, să ni-l arunce-aici

Ca domn, cum se aruncă pomana la calici!

Rușine, fărdelege, batjocură, trădare!

MOȚOC

Miști, Tomșo!

TOMȘA

O! Moțoace, mă jur: păcatul mare

Că n-ai intrat, bătrâne, de viu chiar în mormânt

C-un ceas mai înainte de-a zice-acest cuvânt!

Vrei greci tu la domnie?... deci sufletu-ți răspundă

De răul care-n țară prin greci o să pătrundă?

MOȚOC (stăpânindu-se)

Tu aiurești, sărmane... Eu nu-s hain, nebun,

Când vi-l aduc pe Despot și domn eu vi-l propun.

Mi-e inima amară precum îți e și ție

De a vedea Moldova un cuib de anarhie

În care tot smintitul se crede-un om prădat

Când vede tronul țării de altul ocupat.

Mi-e inima atinsă de-a morții grea lovire

De a vedea Moldova un câmp de jefuire

Pe care toți aleargă turbați, neodihniți,

Ca să ajungă tronul din care-s îmbrânciți.

Au ochi ca să nu vadă, urechi să nu audă,

Căci inima lor stearpă cu cârțița e rudă,

Și toți vecinii, dușmani acestei mândre țări,

Gătesc a ei cădere prin chiar ai săi boieri,

Hrănind în al lor suflet o poftă de domnie

Ce-aduce lor pieire și țării calicie.

Destul!... vreau pace-n țară domnind sub cer senin,

Și iată de ce, Tomșo, propun un domn străin.

TOMȘA

Cuvântul tău, Moțoace, mai rău te osândește,

El laudă străinul și neamul tău hulește! (Despot înaintează cu multă demnitate.)

DESPOT (grav)

Viteze Tomșa!...

Despot, de tine-aici respins,

Respectă tulburarea din sufletu-ți aprins,

Și-n tine el admiră virtutea strămoșească
Ce vrea coroana țării pe-o frunte românească,
Dar dacă prin mânie acum n-ai fi orbit,
De-ai fi, cum se cuvine, cu gândul liniștit,
Ai înțelege, Tomșa, că naștere și nume
Sunt jocuri de-ale soartei care domnește-n lume.

Nu, Tomșa, nu e locul ce face pe-un bărbat Străin sau fiu al țării, om rău sau lăudat,
Căci omul mare-n suflet, moșnean, străin el fie,
În suflet poartă lumea întregă drept moșie!
Nu, Tomșa, nu-i cu dreptul de-a zice că-i străin
Acel care dorește la toți noroc deplin
Și care pentru țara ce l-a priimit cu bine
E gata să jertfească tot sângele din sine.
Străin este acela crunt, orb, nelegiuit,
Ce-nfinge-n rana țării cuțitul otrăvit!
Străin este acela ce, orice nume poartă,
Nu-i pasă de-a lui țară chiar de-ar vedea-o moartă!
Nu dar eu, văr cu Doamna, străin aice sunt,
Ci Lăpușneanu, dușman acestui drag pământ!

HARNOV

Jos Lăpușneanu!

STROICI

Moarte hainului!

Și viața-i și domnia!

Dar, dar!

TOROIPA N

Sfârșească

HARNOV

Și Despot să trăiască!

BOIERII

(afară de Tomșa)

TOMȘA (către cer)

Sunt orbi, o! Doamne, din cer nu-i asculta!

DESPOT

Boieri, recunoștința...

TOMȘA

Recunoștința ta?

Pe cine vrei să-ntuneci?...

Cum noi s-avem credință

În vorbele-ți viclene ș-a ta recunoștință

Când tu, chiar văr cu Doamna, fățarnic ca un hoț,

Vrei să răstorni din culme pe ea și pe-al ei soț?

A! șarpe, vrei să luneci sub mantia domnească?

În lături!

DESPOT

Lăpușneanu a vrut să m-otrăvească!

În cupa lui perfidă eu moartea am băut

Și, fără-a mea ispită, de mult aș fi pierdut.

El vrea a mea pieire?... deci gheară pentru gheară!

El zice: piară Despot!...! eu, Lăpușneanu piară!

MOTOC

Se va-mplini cuvântu-ți, poporul e cu noi.

TOMȘA

Cu voi poporul?... fie!... eu nu mai sunt cu voi!

Mă duc, vă las orbirii, las țara-n seama voastră. Să dați seama de dânsa! (Trece mărșă pe dinaintea boierilor și se îndreaptă spre ușa din fund.)

DESPOT

Ești dar în contra noastră?

Boieri, Tomșa ne lasă...

El are-ntru nimic
Lui Vodă să ne vândă.
TOMȘA (cu dispreț)
Pribeag cu suflet mic!...
Românul viețuiește și moare, când se jură,
Cu arma albă-n mână, nu cu trădarea-n gură.
Învață de la dânșii a fi român de poți.
Boieri! gândiți la muma ce v-a născut pe toți! (Iese. Boierii rămân pe gânduri. Despot și Moțoc grăiesc încet deoparte.)

SCENA X

TOTI, afară de TOMȘA
E aspru cu noi Tomșa.
S PANCIOC
HARNOV
Lăsați-l ca să fie.
Avea gărgăuni poate de domn, cine mai știe?
S PANCIOC
Eu știu... te-nșeli...
Nu, Tomșa, român dintre străbuni,
E om în toată mintea, ferit de gărgăuni.
El nu vrea domn pe Despot pentru că-i grec, dar oare
Să n-aibă el dreptate, de țară când îl doare?
Străbunii, duși de timpuri prin feluri de nevoi,
Aveau o zicătoare venită pân' la noi:
"Să te ferești, române, de cui străin în casă."
Pe mine astă vorbă în pace nu mă lasă,
Boieri, și eu ca Tomșa încep a sta pe gând.
HARNOV
Știi că... mai că... îmi vine... firește judecând...
Mă-ntreb și eu acuma...
MOȚOC
Ce?
HARNOV
Dacă e prielnic,
Deși-am jurat... s-alegem un grec?...
MOȚOC
Om șovăielnic!
Când omul are cuget, cuvântu-i e cuvânt,
Și făpta-i și cuvântul deopotrivă sânt.
HARNOV
Așa-i, dar voi ce ziceți, boieri?
UN BOIER
Știm noi?
MOȚOC
Rușine! (Despot vine în fața boierilor.)
DESPOT
Boierii stau pe gânduri, nedumeriți?...
Prea bine.
Deci facă-se lumină în ochii tuturor
Și spuie toți de-a rândul cu glas deschis: ce vor?
Eu, fără ameteală de visuri de-nălțare,
Vreau gloria Moldovei, și-a ei neatârnare!
Mai mult!... Vreau să rump jugul cumplit și rușinos
Ce-apasă omenirea în fiii lui Hristos!
Mai mult!...
Vreau românimea-nainte mergătoare

În sfânta cruciadă lui Christ liberătoare,
Ca nime-n cursul lumii, nici crai, nici împărat
De soartă-i să dispuie cu dreptul uzurpat.
Această sentinelă la răsărit, cu fală,
Are-o menire mare și providențială,
E zidul ce oprește potopul fanatic...
Căzut acum e zidul, eu vreau ca să-l ridic! (O pauză. Boierii încep a se aprinde.)

Dar, dar!

STROICI (entuziast)

DESPOT

O cruciadă l-apus se pregătește
În contra semilunii lui Mohamed, ce crește
Ca meteor de moarte pe cerul creștinesc.
Doi împărați și Papa, vicar dumnezeiesc,
Filip, Ferdinand, Pavel, cu fulgerii în mână,
Stau gata să detune în hidra cea păgână,
Și tristele victime din tristul răsărit
Așteaptă-acea minune a lanțului zdrobit.
Sublimă încercare! măreață făptuire
Ce-nalță omenirea pân' la dumnezeire!...
Cui se cuvine fala de-a fi începător
De nu acestui ager, mărinimos popor
Ce,-mpărtășind cu Ștefan și inima și gândul,
A îngrozit Osmanul ani patruzeci de-a rândul?...
Iată ce vreau eu, Despot, străinul... însă voi
Ce vreți?

STROICI

Vrem domn pe tine în pace și război.
În ochii mei deschis-ai o zare nouă, largă...
Tot sufletul spre dânsa cu tine vrea să meargă.

S PANCIOC

Despot!... de ți-a fi faptul ca rostul... să trăiești!
Fii domn!... în țara noastră pe Ștefan s-amintești.

HARNOV

Trăiască Despot-Vodă!

MOTOC

Tăcere, cumpătate,
Urechea lăpușneană aude-n depărtare.
Boieri, noaptea se-ntinde și timpu-i priincios.
Hai s-ațâțăm răscoala în breslele de jos
Și mâini, în zori de ziuă, să vadă mândrul soare
În brânci pe Lăpușneanu, pe Despot în splendoare!

BOIERII

Hai!

S PANCIOC (se apropie de Despot și-i dă mâna)

Să fii român verde!

DESPOT

Despot, noroc!

Român m-oi arăta.

STROICI (dând mâna cu Despot)

MOTOC

(asemene)

Unire!

HARNOV (închinându-se plecat)

Mulți ani, măria-ta! (Ceilalți boieri se-nchină și ies cu toții prin fund.)

DESPOT (singur)

E vis?... sunt Domn, eu Despot?

Din mic iată-mă-s mare!

Boierii, capi ai țării, cu-o nobilă mișcare

Mi-au dat frățește mâna, voioși m-au aclamat...
Un singur numai, Tomșa, din toți cel mai bărbat...
El mi-a jurat o ură cumplită, ne-mpăcată,
El chiar... mă va ucide când va putea, vreodată...
Un glas de presimțire mi-o spune-n taină...
dar Prudent e să lași viața vrăjmașului barbar?
Răbdare!... a mea spadă o voi plânta-o-ntr-însul,
Și dacă moldovenii vor fi nătângi ca dânsul,
Voi ști eu din lei aprigi a-i face mieluşori.

SCENA XI

DESPOT, TOMA CAL ABAICANUL, ANA, MOȚOC, MAICA FEVRONIA, SEIMENI

Pe dânsul, copii!

TOMA (la ușa din fund)

(Seimenii se aruncă pe Despot de-l prind.)

DESPOT (surprins)

Ce e?

TOMA (amenințând pe Despot cu pumnarul)

Să nu te miști că mori!

DESPOT (zbătându-se)

Săriți, prieteni, oameni!

Despot!

TOMA

Taci, taci, vulpe vicleană.

ANA (intră speriată din stânga)

MOȚOC (intră prin fund și, văzând lupta lui Despot, se repede asupra lui Toma)

Ce-i?... hoți!

TOMA (respingând pe Moțoc)

În lături!...

Dreptatea lăpușneană

L-a osândit pe Despot la moarte!

MOȚOC

O! calău!

ANA

Ce-aud?... Ah! Despot!...

DESPOT (lângă ușa din fund)

Ană!...

ANA (cade leșinată pe jilț)

E mort norocul meu!

(Moțoc și maica Fevronia se apropie de Ana. Seimenii ies prin fund cu Despot.)

(Cortina cade.)

ACTUL II

TABLOUL II

Un beci de închisoare. Fereastră cu gratii în stânga. Ușă în fund. O masă cu două scaune în mijloc. Un fânar aprins.

SCENA I

DESPOT (pe scaun, lângă masă)

O! soartă schimbătoare ce râzi de omenire!

Nebun cine se-ncrede în tine cu orbire!
Nebun cine se urcă pe-al muntelui suiș,
Prapastia-l așteaptă cu-adâncu-i prăvăliș!...
Așadar eu, sârmanul, a soartei jucărie,
Ajuns iubit de-un înger, aproape de domnie,
Iată-mă-acum aice din raiul meu căzut
Și din lumina lumii în umbră iar pierdut!...
Sunt eu?... Sunt treaz?... în viață?... și adevăr e oare?
Eu, Despot, vultur falnic, eu zac la închisoare! (Se scoală și cată împrejur)
Acești pereți sunt umezi, triști, negri!...
Ah! ei sânt
Nu ziduri de palate, dar ziduri de mormânt!
În ele cine intră din ele nu mai iese
Decât pe-o raclă neagră cu zilele-i culese! (Înfiorându-se)
O! reci fiori de groază prin sufletul meu trec.
Răsuflu-aburi de moarte...
Un biet străin, un grec,
La cine pot să aflu o rază de-ndurare?
La Doamna numai, însă nici o putere n-are,
Căci Vodă Lăpușneanu de milă-i depărtat
Cât de pământul negru e cerul înstelat.
Cum?... mort în floarea vieții!...
Cum? mort ca un mișel,
Ucis de Lăpușneanu, lipsit de tron... și el!...
O! nu, nu! nu se poate... cu unghiile tocite
Voi sparge-această hrubă ce-n sânul ei mă-nghite. (Se azvârle turbat peste pereți și-i lovește cu pumnii.)
Deschide-te, morminte!... dă-mi drumul să-mi răzbun.
Cădeți, infame ziduri! (Căzând pe scaun.)
Ah! Doamne, sunt nebun...
(După o scurtă pauză.)
Mizerie!... cu gândul pătrund bolta cerească
Și brațul meu nu poate o piatră să urnească! (Înduioșindu-se.)
Ah! nu-i nici o sperare...
Cei ce m-au cunoscut
Vor zice-a fost un Despot, a fost... ce s-a făcut?
Și toți m-or da uitării... chiar Ana... lume, lume!
Uita-va și amorul și jalnicul meu nume.
Adio, planuri nalte! Adio, mari sperări,
A lumii ideale sublime aspirări!
Adio tot: junie, lumină, fericire...
Năluca este omul și viața — o clipire. (Privește fereastra.)
O! Despot, te salută ai vecinicii zori.
Fii om!... Când vine moartea, te-nchină ei și mori! (Stă abătut, cu capul plecat pe brațul lui.)

SCENA II

DESPOT, CIUBĂR - V ODĂ (intră; ușa se închide după el)

CIUBĂR

Ei!...

Despot, frate Despot, așa-i că ai pățit-o?

DESPOT (tresărind)

Ce-aud? Ce văd?... Smintitul?

CIUBĂR

Cu Vodă-ai împlinit-o? (Privește beciul.)

Frumos palat!... privește: ce stofe pe pereți!

Pe jos ce de covoare țesute cu... bureți!

Ce mobile-aurite!

Ce mândre policandre!...

Mărire ție,

Vodă, măi Vodă Alexandre,

Ce bine știi în curte pe oaspeți să primești

Și pe-ale tale rude cu drag s-adăpostești!

DESPOT (în parte)

Sărmane Despot!... iată la ce-ai ajuns pe lume:

Să râdă și nebunii de tine cu-a lor glume!

CIUBĂR

Despot!

Ce vrei, năuce?

DESPOT CIUBĂR

Năuc ești tu și prost.

Tu vezi ce sunt eu astăzi, iar nu ceea ce-am fost.

Am fost odinioară un domn în strălucire

Cât soarele cu mine era-n nepotrivire;

Puternic ca trei Cesari, frumos ca Machedon,

Călare pe un sceptru, iar nu pe-acest baston,

Și mă loveam cu capul de nouri și de stele,

Și măsuram pământul cu pasurile mele!...

Dar Vodă Lăpușneanu, un hoț, un destrămat,

M-a prins și de-a mea vâlfă în drum m-a dezbrăcat.

Și eu și tu ajuns-am ca două frunze-uscate

De-o pânză de paingen în aer aninate.

Tot vântul mic sau mare ne clatină suflând...

Ei! ș-ăpoi?... Vântul bate și câinii fug lătrând. (Se apropie de fereastră.)

DESPOT (în parte, sculându-se)

O! Doamne, să fiu oare și eu în a lui stare,

În câmpul nebuniei pe-un gărgăun călare?

Cum? visurile mele de falnic viitor

Să fi făcut din mine un om aiuritor

Ca dânsul?...

CIUBĂR

Frate Despot, știi tu ce-i mădrăguna?

O fată ce aleargă pe câmpi când iese luna

Și merge de se scaldă în roua de pe flori

Cu gând să se mărite c-un împărat în zori.

Am prins-o într-o noapte, frumoasă, goală, albă,

Dar hoțul Lăpușneanu mi-a șters-o ca pe-o salbă!...

Ce-mi pasă! Scaraoțchi îi este lui nănaș

Iar eu al mădrăgunii sunt mire drăgălaș. (Ia o poză maiestuoasă.)

DESPOT

Dar bine, Ciubăr, spune-mi: Cum ai intrat aici?

Și tu ești ca și mine închis?

CIUBĂR

Eu?...

Cine zice

C-a îndrăznit vrodată o mână de capcân

Măcar să se atingă de-al lumilor stăpân?

Nu! Am venit eu însumi la tine-n pușcărie

Trimis de Lăpușneanu să-ți țin tovărășie,

Ca să-ți grăiesc de moarte ca un prieten bun

Pân' ce-a veni călăul, al temniței tăun.

DESPOT

Cum? Lăpușneanu însuși ți-a dat astă solie?

CIUBĂR

Ei!... și-ți trimite... iată... un dar de berbănție. (Aruncă pe masă scrinul oferit de Despot Doamnei Ruxandrei.)

Șiraguri și paftale, să ai cu ce-amăgi

Nevasta lui Satana spre a vă îndrăgi. (Se pune pe un scaun, în față cu Despot.)

Ei!... ce mai zici tu, Despot?...

Aşa-i că viaţa-i scurtă?

Aşa-i că nu plăteşte nici cât un dram de turtă?

În faptul viu al vieţii ne pare drumul lung,

Trei paşi de-abia şi-n capăt picioarele ajung.

Omul ca iarba!... viaţa ca... iapa cea bălţată,

Cât trece dealul mare, nu se mai vede... iată!

Eu unul cred că omul nerezemat de tron

E mic ca şi o muscă pe muntele Sion,

Dar tu ce eşti acuma sosit pe prag de moarte,

Ce zici?

DESPOT (în parte)

O! ce idee!... (Tare.) Eu zic că relei soarte

E drept să ne supunem când altfel nu putem.

CIUBĂR

Cum asta?

DESPOT

Tu, de pildă, lipsit de diadem,

Să duci o viaţă tristă şi plină de nevoie,

Iar eu în astă ţară să fiu domn fără' de voie.

CIUBĂR

Ce? tu? domn?

DESPOT

Eu, Ciubere! (Tainic.) Crezi tu că-s destinat

A trece-n ceea lume taiat sau spânzurat?

Te-nşeli... ai mei prieteni sunt gata ca să vie

În zori, şi să mă ducă de-a dreptul la domnie.

CIUBĂR

Ce spui? ce spui?

DESPOT

Şi martor mi-e sfântul Dumnezeu

Că eu fug de putere ca de păcat.

CIUBĂR

Nu eu!

DESPOT

Aşa-i fatalitatea şi n-am, vai, ce mă face.

Am să fiu domn, Ciubere, de-mi place, de nu-mi place. Ah! (Face un gest de desperare.)

CIUBĂR

Şi te plângi de asta?... Eşti un nebun, nătâng.

DESPOT

Decât păstor de oameni mai bine, zău!...

CIUBĂR

DESPOT

Te plâng!

Eu sunt un biet om simplu, eu n-am visuri deşarte. De grijile măririi doresc a fi departe.

Mi-e teamă să fiu capul unui popor.

CIUBĂR

Ba, zău! Decât a fi în coadă mai bine-n frunte vreu.

DESPOT (observând pe Ciubăr care se exaltează la cuvintele lui)

Nu-mi place pompa lumii, nici la a mea ivire

Poporul să m-aclame, poporul să m-admire,

Şi oştile să-nchine stindarde-n faţa mea,

Şi-n frunte-mi să lucească surguciul ca o stea,

Şi surlele să cânte, şi tunul să detune,

Şi clopotele toate în cale-mi să tot sune.

Ş-apoi, Ciubere dragă, eu am cugetul drept

Şi mult şi greu se bate a mea inimă-n piept

Când ştiu că tronul ţării e dreapta moştenire

A lui Ciubăr.

CIUBĂR (îmbrățișând pe Despot)

Ah! frate, ești bun, bun peste fire.

Nu eu când vine fala așa zice ba!... Nu eu!

Hei! căci nu vrea norocul să fiu în locul tău!

DESPOT

Ai vrea?

Cum nu?

E lesne.

CIUBĂR DESPOT CIUBĂR

Cum, cum, cum?

DESPOT

Dar cum?

CIUBĂR DESPOT

Foarte lesne.

Te schimbă-n Despot din cap și pân-în glezne.

Și mâini în zori de ziuă poporul adunat

În locul meu te-a duce pe tine la palat.

CIUBĂR

Mâini?

DESPOT

Mâini. (În parte.) S-a prins nebunul.

CIUBĂR (încântat)

Despot, m-ai scos din minte.

Domn!... eu, Ciubăr!... dă-mi iute a ta îmbrăcămintă,

Dă-mi pălăria.

Na-ți-o.

DESPOT (Ciubăr schimbă hlamida pe mantaua lui Despot.)

CIUBĂR

Și-n schimb, na stema mea,

Dar fii cu îngrijire să nu te culci pe ea. (Schimbă stema pe pălăria lui Despot.)

DESPOT

Ce-ți pasă; mâini te-așteaptă o stemă-mpărătească.

CIUBĂR (vesel)

A! știu că Lăpușneanu de ciudă-o să plesnească.

DESPOT

Acum ici, lângă masă, te-așează liniștit

Și stai ca un om mare pe gânduri adâncit. (Ciubăr se pune pe scaun.)

Așa, și pălăria pe frunte ți-o apasă,

Nicicum să te cunoască cine-ar intra în casă.

CIUBĂR

Bine-i așa?

Prea bine.

DESPOT CIUBĂR

Dar tu ce-ai să devii?

Eu dintre morți, Ciubere, mă-ntorc printre cei vii.

Noroc de-acuma nouă!... cu pene-mprumutate

Tu zbori către mărire, eu, către libertate! (Îmbrăcat cu hlamida și încoronat cu stema lui Ciubăr, vine în fața scenei.)

Nebun aici intrat-am? nu știu, dar nebun ies.

Priviți!... din pompa lumii cu ce, vai, m-am ales?

Cu-o stemă de hârtie, cu-o cârpă de hlamidă,

Cu tot ce poate face pe oameni ca să râdă.

Dar bună-i răzbunarea!... pre sfântul Dumnezeu,

Voi râde mult mai tare și eu la rândul meu! (Iese.)

UN GLAS (afară)

Stai! Cine-i?...

DESPOT (imitând glasul lui Ciubăr)

Ciubăr-Vodă.

GLASUL

Treci. (Hohote de râs afară.)
CIUBĂR (singur)
Prost!... să-mi lase mie
Tot ce-i mai scump, mărire, putere, avuție,
Și el să nu vroiască a fi chiar domnitor!
Nebun! (Cască.) Dar eu cu minte... mă-nalț... și zbor, și zbor
Sus, sus pe vârful lumii ce visul îi arată
Când omul mândru doarme cu gura lui căscată...
Poznașă întâmplare! (Cască.) eu domn, eu domn, eu domn!
Pe tron... mă urc... cu fală... și însă... cad de somn! (Adoarme cu capul pe masă.)

ACTUL III

Salon în castelul lui Laski, în Ardeal.
În fund, ușă mare și largă de capelă.
În dreapta, ușă tainică. În stânga, ușă mare.
Alături cu capela, o fereastră.
Panoplii și portrete de palatini pe pereți.
O canapea în dreapta, planul I.
O masă mică lângă ea.
Pe masă un scrin cu giuvaiere.

SCENA I

CARMINA, DESPOT (pe canapea)

CARMINA

Tu ești, iubite Despot! te-ascult, te simt, te văd.
U ești, inima-mi spune, și tot nu mă încred.

DESPOT

Eu sunt, eu, lângă tine, iubita mea Carmină.

CARMINA

Grăiește-mi, prelungește părerea mea divină,

Îmi pare că sunt prada celui mai dulce vis.

El sufletu-mi îngână și raiul mi-a deschis.

DESPOT (cuprinzând-o cu brațele)

Nu vezi?... a zburat visul lăsându-mi mie prada.

CARMINA

Ah! Despot, scumpe Despot, mă cred că-s în Grenada!

Vorbește-mi tu de dânsa cu glasul tău iubit,

Să mă report ferice în gândul meu răpit

La patria-mi cu soare, cu-amor, cu poezie...

O! magică Grenadă! o dulce-Andaluzie! (Plânge.)

DESPOT

Carmina...

CARMINA

Ah! mă lasă să plâng... mi-e dor...

Vreau să-mi zâmbești.

CARMINA

Nu vreau. (zâmbind printre lacrimi)

Vrei?... fie... (Plânge.)

Ah! nu pot, scumpul meu.

DESPOT

De ce atâtea lacrimi când după despărțire

Ne regăsim ferice în leagăn de iubire?

Când Laski-i dus departe și oaspeții cu el?

Gândește, suntem siguri, noi singuri în castel.

CARMINA

Mă iartă... sunt muncită de-o crudă presimțire...
Fantasma morții zboară pe-a mea închipuire...
De ce te-ai dus de-aice, de ce m-ai părăsit?

DESPOT

Pentru că-mi ești tu dragă, pentru că te-am slăvit,
Pentru că-n exaltare, împins de-a mea simțire,
Am vrut sub cer să-ți caut un cuib de fericire;
Am vrut, lărgind în ochi-ți a lumii orizon,
Să-ți pun pe frunte-o stemă și la picioare-un tron;
Dar soarta pân-acuma s-au arătat contrară...

CARMINA

Ah! lipsa ta, iubite, a fost mult mai amară!
Ai pățimit tu, Despot, știu, multe-ai pățimit,
Dar eu, eu fără' de tine aici cum am trăit?
În lacrimi, în durere, în grijă, în muștrare,
Lipsită de-orice sprijin, străină de sperare,
Închisă-n aste plaiuri sălbătice, pustii,
Cătând ziua și noaptea pe drumuri, dacă vii,
Și-n loc de tine, Despot, găsinde-mă cu cine?
Cu soțul meu, cu Laski, bătrân, gelos de mine,
Cu Zay, al său prieten, un ungur îngâmfat
Ce vecinic mă insultă cu-amoru-i desfrânat,
Și alții de-ai lui Laski tovarăși de beție
Care-i mănâncă-avutul râvnind a lui soție.

DESPOT

Și eu, în gheara morții de două ori cuprins,
Am fost ca prin minune din cleștetu-i desprins
Prin aste talismanuri, prețioase suvenire
De tine date mie în ziua de pornire, (arată scrinul pe masă)
Căci glasul lor în taină ziceau: fii fericit!
Carmina te așteaptă, de dânsa ești iubit.

CARMINA

Ah!

DESPOT

Numai pentru tine și pentru altul nime
Am vrut s-ating în zboru-mi a lumii înălțime;
Am vrut și tot vreau încă norocul a cerca
Alături cu mine pe tron a te urca,
Tu prin a ta frumseță regină ești născută.
Eu vreau să fii prin mine în raze învăscută.
Destule zile negre mâhnirii ai jertfit,
E timp ca să reintri în nimbul strălucit
Lipită, alintată în dulce legănare,
Pe-o inimă fierbinte și plină de-adorare.

CARMINA

O! vis din soare!

DESPOT

Visul va fi realizat,
Carmină, căci amorul e zeu înaripat,
Și el ne va conduce, pereche-ncoronată,
Pe tronul cu splendoare din țara-nvecinată.
Pe tron! (În parte.)
Dorul meu falnic!

DESPOT

Dar!... orice tu dorești
Se va-mplini!... zi numai, iubito, că vroiești.

CARMINA

A! cine-i la-ntuneric și fuge de lumină?

Dar ce pot face?... spune-mi.

DESPOT

Mult poate o regină!

Pe Laski ș-ai tăi oaspeți de vrei a-ndupleca

În calea-mi îndrăzneță cu mine-a s-arunca,

Noi doi avem mărirea, ei fală ș-avuție.

CARMINA (decisă)

Cu toții, Despot, astăzi se vor închina ție.

DESPOT

O! scumpa mea domniță, tu mă re-nsuflețești. Ce jertfe vrei?

CARMINA

Vreau numai... pe tron să mă iubești.

DESPOT

Ah! viața mea întreagă a ta-i! (O strânge la piept.)

(Zgomot de cai în curte.)

CARMINA (mergând la fereastră)

Ce-aud afară?

A!... Laski și prefectul Zay vin...

Iată-i, la scară Au și sosit...

O! Doamne, ce supărare!

DESPOT

Zay

Dispune de-o oștire cu zece mii de cai.

El poate să m-ajute.

De la-mpăratul.

Cum?

CARMINA

DESPOT

Luând învoire

CARMINA

Bine; azi am să-i fac primire

Ca niciodată, însă gelos să nu apari.

(Râzând.) Zay crede că-i Apolon pierdut printre maghiari.

SCENA II

CARMINA, DESPOT , LASKI

Carmina!

LASKI (afară)

(Carmina se depărtează de Despot și merge spre ușa din stânga.)

CARMINA (lui Despot)

Vine.

LASKI (intrând prin stânga, sărută pe Carmina)

Carmen!... A! Despot?... scumpe frate.

DESPOT

Scumpul meu Laski!

LASKI

Cum?... pe neașteptate?

Ce vânt, ce întâmplare la noi iar te-au adus?

Când ai venit?

Chiar astăzi.

DESPOT

Și multe am de spus.

LASKI

Zi, sunt cu nerăbdare...

CARMINA

Laski, o întâlnire

Își pierde, când sunt martori, sincera ei pornire.

Aveți, cred, multe taine... aice dar vă las.

LASKI

Mergi, dragă, în grădină; acolo au rămas

Și Zay și-ai noștri oaspeți...

CARMINA

Mă duc.

(Ea preschimbă cu Despot o ochire fugitivă și iese prin stânga condusă de Laski până la ușă.)

SCENA III

DESPO T, LASKI

LASKI (întorcându-se repede)

Acum răspunde: Prin mari furtuni trecut-ai... o știi; însă de unde Revii?

DESPOT

De la Moldova, din iad, unde am fost

Zdrobit, și vin la tine să caut adăpost.

LASKI

Cum? tu renunți?...

DESPOT

Nu, Laski!... un om viteaz din luptă

Nu se retrage grabnic când arma lui e ruptă.

Destinul crunt l-oi frânge din nou sub pașii mei.

LASKI

A! bravo!... Așa, Despot, te vreau.

DESPOT

Așa mă vrei?

Iubite Laski, crede că-n viața-mi tulburată

Nu am pierdut credința în tine niciodată.

Deci vin aice iară ca barca la liman

Și-ți zic: întinde-mi mâna...

sunt domn până-ntr-un an!

LASKI

Și mâna și averea toată-a mea putere

Sunt ale tale, Despot...

Dispune,-ordonă, cere, Ce vrei?

DESPOT

Vreau bani și oameni.

LASKI

Bani? voi amaneta

Moșiile, castelul, și sper a căpăta

Vreo zece mii de galbeni... de nu, chiar le voi vinde

Ca să putem în grabă războiul a-ntreprinde.

DESPOT

Atâta sumă numai?

LASKI

Mai mult nu cred să pot,

Căci... ți-o declar în taină, sunt ruinat de tot.

DESPOT

Tu, ruinat?

A! frate, nu-ntârzie ruina

Când Laski-i palatinul și Carmen palatina!

Eu, știi, cu mâna spartă, născut risipitor,

De tot ce-i scump, tablouri, cai, arme, iubitor,

Ținând casa deschisă în care tot drumețul,

Zi, noapte, își găsește culcușul și ospețul,

La vârstă-naintată pierdut de-namorat,

Cu-o nobilă spaniolă voios m-am însurat,
Carmina din Grenada, silfidă-ncântătoare
Cu foc de soare-n suflet și-n ochi cu foc de soare!...
Sosită-aici, sărmana!... în tristul meu castel,
Urâtul o cuprinse și, ca s-o scap de el,
Am aruncat cu pumnul întregul meu tezaur,
Vroind să-ntind pe cale-i un lung covor de aur...
Am adunat în juru-i poeți și baladini
Ș-o curte-mpărătească de neoași palatini...
Dar oricare fântână de la o vreme seacă...
Ce vrei?... ș-a mea avere către secare pleacă!
Deci azi, ca jucătorul ce-aruncă nu-n zadar
Pe cartea unui altui chiar ultimul dinar,
Vroiesc cu tine,
Despot, să fac tovărășie
De câștigat în parte, eu bani și tu domnie...
Ș-arunc pe a ta carte întregul meu avut.

DESPOT

Eu, domn, îți dau Hotinul cu-ntregul său ținut,

LASKI

Primesc! noroc! (Dau mâna amândoi).

DESPOT

Dar oameni?

LASKI

Oameni? A! hoit să fie,
De corbi nu este lipsă...
Câți trebuie? o mie,
Trei, patru, șapte, zece?... în vânt cât oi striga,
Mulțime de strânsură aici va alerga,
Hoți buni de ștreang, la ștreanguri meniți cum li se cade,
Ce știu numai să ardă, să taie și să prade.
Chiar în castel acuma avem câțiva străini,
Năprasnici șefi de bande, eroici spadasi
Ce vântură Europa cu spada vecinic goală,
Câtând moartea-n războaie ș-având groază de boală.
Villem care comandă cincizeci de burghinioni,
Rozel ce are-n mâna-i o sută de valoni
Și Sedleț și Legmanul cu multă călărime,
Ș-Anton iubit fanatic de crunta secuime,
Și alții mulți, afară de toți voinicii mei
Ce-s lupi când n-au prilejul ca să devie lei.

DESPOT

Prea bine, dar cu-o mână de bravi, cât de bravi fie,

A merge la Moldova ar fi o nebunie.

Știi însuși: moldovanul e iute la război.

Tot omul e în stare a se lupta cu doi.

Ne trebuie-o putere, pot zice-mpărătească.

Nu se învinge lesne o țară românească...

Ce zici de Zay prefectul?... El este ascultat

De Ferdinand?... Cum oare l-am face aliat?

LASKI

O! de-ar vrea Zay, complotul cu sprijinul său tare

Ar merge strună, însă...

DESPOT

Ce strică o cercare?

Hai să cercăm, dar află că Zay, prefect regal,

Ți-a cere-n schimb de sprijin ca să devii vasal

Lui Ferdinand.

Eu?

DESPOT

LASKI

Spune: primești cu el a face

Tratat de închinare fie-n război sau pace?

DESPOT (după o pauză)

Primesc.

LASKI

Deci adă mâna... Noroc!... ș-acuma hai

În turn... Acolo tainic să te-nvoiești cu Zay...

Dar, iscăbind tratatul, vei fi tu cu credință?

DESPOT

Credința cea mai sfântă... (În parte.)

Cât mi-a fi de priință.

LASKI

Moldova închinată lui Ferdinand...

Ce dar!

Și pentru-a lui coroană ce scump margaritar!

DESPOT

Prea bine; dă de știre lui Zay cât mai degrabă.

LASKI

Merg; tu ascute-ți limba și să te văd la treabă...

(Iese prin dreapta.)

DESPOT

N-ai grijă,-n trei cuvinte pe Zay l-am încurcat (în parte, vesel)

Prin farmecul Carminei, frumosul avocat.

(Iese după Laski.)

SCENA IV

CARMINA, ROZEL, SOMMER, ANTON SECUIUL

și alți aventurieri (Intră pe ușa din stânga.)

ROZEL

Contesă, Francisc Primul, al Franței galant rege,

Erou, poet și vesel, iubea mult a culege

Pe câmpi de sânge lauri, în lume desfatări

Și pe frumoase buze fierbinte sărutări.

Eu am, francez ca dânsul, aceeași aplecare

Și pentru vitejie și pentru sărutare.

CARMINA (râzând)

Te cred, însă un rege cu titlul de galant,

Când n-ar purta coroană, cum s-ar numi?

ANTON (posomorât)

ROZEL

Berbant.

A fi berbant e probă de-o inimă-arzătoare

Și de-o natură vie, artistă, simțitoare,

Ce lesne se înalță spre tot ce-i luminos,

(râzând) Lăsând pe-Anton Secuiul să mormăie pe jos.

ANTON (în parte)

Frând tueș!

SOMMER

Francisc Primul, rege-n galanterie,

A și compus, îmi pare, o mică poezie,

Un cântec, o deviză cu vesel înțeles?

ROZEL

Dar, Sommer, aste versuri ce le cânta ades:

Femeia este schimbătoare,

Nebun cine se-ncrede-n ea!

CARMINA

A! pentr-un galant rege ideea nu-i galantă.

ROZEL

Eu am mai completat-o prin astă variantă:

Femeia des e schimbătoare,

Ferice cui se-ncrede-n ea!

Ah! deie-mi dulcea sa favoare

Și schimbe-se-apoi cât a vrea! (Toți râd)

CARMINA

Bravo, Rozel!

ANTON

Palavre!... mai bine-n războire

Aș vrea ca să se schimbe această amorțire

Ce se numește pace, căci timpul de răgaz

Preface-n om netrebnic pe omul cel viteaz.

CARMINA

Cum? preferați războiul decât o viață lină?

ANTON

Da! paloșului nostru i-e teamă de rugină.

ROZEL

Contesă, – orice ființă se naște pre pământ

Cu-o tainică menire, c-un dor și c-un avânt,

Noi să ne batem, floarea să scoată dulci parfume

Și dumneata, contesă, să fii iubită-n lume.

CARMINA

Ei bine, fiți dar veseli; eu cred că nu târziu

Se va preface-n faptă un dor atât de viu.

Ne-nșeli?

ROZEL

CARMINA

Nu; am o veste, o veste cum vă place...

De când a voastră armă dormind în teacă zace

Urâtul vă mănâncă de vii; sunteți mârniți,

Cu ochii stinși, la față galbeni și veșteziți,

Cât cine-acum vă vede și cine vă cunoaște

Se-ntreabă cu mirare:

Ce sunt? ostași ori moaște?

ANTON

Așa-i!... decât urâtul, mai bine ștreangu-n gât...

CARMINA

Eu v-am găsit de lucru și leacul de urât.

Sus paloșul la soare!... sus fruntea!... vântul bate

Și-ndeamnă a navală în țări învecinate.

Vroiți voi după dânsul cu toți să vă luați?

TOȚI

Vrem!... unde?

CARMINA

Nu departe... colea, peste Carpați.

ANTON

Cum? la Moldova?... Ellien!

CARMINA

Acolo stăpânește

Un domn pe care țara întregă îl urăște.

Cât îți sufla deasupra-i, din tron el va cădea

Și toată-a lui avere a voastră-a rămânea.

ROZEL

Dar tronul său?

CARMINA

Acelui cu inima regească
Ce-a ști cu mâna largă pe toți să răsplătească, Lui Despot.
Despot?
TOȚI
ROZEL
Și eu!
Și eu!
Fie!... de-l vrei, și eu îl vreau.
ANTON
CEILALȚI CARMINA (în parte)
O! Despot, ești domn, iubitul meu!
Curând dorința noastră va fi realizată!

SCENA V

Cei dinainte, DESPOT (vine repede din dreapta, tulburat)

DESPOT
Amici!... din turn zărit-am o numeroasă ceată
Venind despre Moldova cu steag moldovenesc.
Ei par că vin aice...
E poate-un sol domnesc
rimis de Lăpușneanu în goană după mine.
CARMINA
Ce?... în castelul nostru?
DESPOT (la fereastră) Priviți! aice vine!
Dar!... ceata lângă poartă, afară, s-a oprit.
ROZEL
De-a fi un sol de pace, să fie bun sosit,
De nu, amar de dânsul!... cu astă pală vie
Îi dau pe ceea lume o grabnică solie.
CARMINA
Ba nu, Rozel; stai pașnic...
De-a fi sol moldovan,
Ca să scăpăm pe Despot urmează al meu plan...
ROZEL
Cum?
CARMINA
Mergi de pregătește capela funerară
Ca pentru-o-nmormântare.

SCENA VI

Cei dinainte, LASKI (intră din dreapta), PISOZKI (intră din stânga)

LASKI
Ce vuiet e afară?
Ce oameni sunt la poartă?
CARMINA (la fereastră)
Pisozki-n foișor
De sus cu ei grăiește... vom ști curând ce vor.
Iată-l că vine.
PISOZKI (intrând)
Pana!... sosit-au cu putere
Un sol de la Moldova.
LASKI
Ce caută? ce cere?

PISOZKI

Nu știu, însă de Despot, sosind, a întrebat.

DESPOT

De mine?... Lăpușneanu în urme-mi a călcat...

LASKI (lui Pizozki)

Mergi!... porțile deschide!... ostașii să se-adune

În șiruri pân' la scară; fanfarele să sune

Și steagul să se-nchine deplin desfășurat

În calea lui, căci solul e ca și-un împărat.

Mergi. (Pizozki iese.)

CARMINA

Laski, astă pompă?...

LASKI

E dreaptă; se cuvine.

CARMINA

Dar se cuvine, spune, din casă de la tine,

Răpind pe al tău oaspe un braț îndrăznitor,

Să lase-o pată neagră pe vechiul tău onor?

LASKI Contesă, te alină.

Bătrânul Laski știe

A-și împăca onorul cu sacra-i datorie.

Lui Sigismund al nostru credință am jurat.

Respect pe el în solul trimis de-un aliat.

CARMINA

Respectă tu calăul, eu respectez victima.

Țin oaspele în casă și dau afară crima,

Căci e o crimă oarbă de-a vinde-oaspele său.

DESPOT

Mai bine moarte mie!

CARMINA

Tăcere!... te scap eu.

Cu mine vină-n grabă; prin moarte simulată,

Să te ferim, amice, de moarte-adevărată.

(Iese cu Despot prin dreapta.)

A! planu-i bun; vă duceți.

LASKI (Fanfare în curte.)

SCENA VII

LASKI, ANTON SECUIUL, SOMMER și ceilalți oaspeți în dreapta, PISOZKI, TOMA CALABAICANUL, urmat de seimeni, CARMINA

PISOZKI (intră anunțând)

Solul!

LASKI (făcând doi pași înaintea solului)

Fii bun venit!

TOMA (intră prin ușa din stânga, întovărășit de doi căpitani de seimeni)

Eu, Toma, sol de pace, în numele slăvit

Lui Vodă Lăpușneanu, Domn țării moldovene,

Și-n numele lui Sigmund, Domn țării ardelene,

Vin ca să cer pe Despot aici adăpostit.

Lui Vodă el e dușman viclean și ne-mblânzit;

Deci viu și-ntreg am ordin să-l iau, să-l duc în țară.

Am zis.(Carmina reintră și se oprește lângă ușa din stânga.)

LASKI

Ești sol de pace?... deci, Toma, îți zic iară

Bine-ai intrat în casă-mi... și iată-al meu răspuns:

În zidurile mele oricine a pătruns

Devine-un oaspe sacru, căci legea ospetiei
Îi pune-un scut puternic sub pavăza frăției.
Aici eu sunt stăpânul!... Aici stăpân sunt eu
Mai mult decât un rege stăpân pe tronul său,
Și nime n-are voie, și nime drept nu are,
Cerându-mi pe-al meu oaspe, să-mi ceară o trădare!
Un oaspe face parte din zidul strămoșesc
Precum onorul sacru din suflet omenesc.
O piatră scoasă... zidul slăbit se prăbușește.
O faptă rea... onorul ca frunza veștezește...
Eu sunt dintr-acei oameni ce viețuiesc și mor
În casa lor întregă cu-ntreg onorul lor!

CARMINA (înaintând)

Bine, Laski.

TOMA

Destulă atâta limbuție.

Nu mă uimești pe mine cu seaca ta mândrie.

Ți-am spus că vreau pe Despot viu... în zadar pe el

Tu cerci de a-l ascunde în vechiul tău castel...

CARMINA

Castelul n-are teamă de oaspeți a răspunde.

Pe vii el nu-i tradează, pe morți el nu-i ascunde.

Despot e mort!

TOMA

Mort, Despot?

CARMINA

Îl ceri tu în zadar. A fost rănit de moarte trecând peste hotar

Ș-au expirat aice în crâncenă durere.

TOMA

Nu cred; e iscodire vicleană de muiere.

Seimeni! naval cu toții...

Castelul cercetați

În numele lui Sigmund și Lăpușeanu. (Câțiva seimeni intră pe scenă.)

CARMINA (se repede înaintea ostașilor)

Stați!

Vroiți pe Despot?...

Iată-!... (Deschide ușile din fund.)

Notă: Se vede lăuntrul capelei luminată cu policandre.

Pe o masă acoperită de catifea neagră stă

Despot lungit, palid ca un mort, și cu crucea pe piept.

Câțiva călugări îl înconjură purtând torțe aprinse.

Rozel, deghizat în capucin, stă în genunchi lângă catafalc.

Un cor de glasuri, împreună de acordurile unui organ, psalmodiază: "Beati qui moriuntur in Domino".

TOMA (oprindu-se lângă ușa capelei)

Mort?

CARMINA

Mort!... Te du de spune

Lui Vodă, a sa frunte cu lauri s-o încunune.

El a ucis pe Despot!

TOMA

E mort!... Chiar mort îl vreau. (Face un pas. Rozel se scoală și se pune în fața lui Toma pe pragul capelei.)

ROZEL

În lături toți!...

Cadavrul este-a lui Dumnezeu.

TOMA (amenințător)

În lături tu!...

ROZEL

Profane, turbarea-ți e semeață.

Respectă măcar moartea în omul fără' de viață. (Laski înaintează maiestos.)

Stai, Toma!...

Lăpușneanu a vrut pe Despot viu.

Solia-ți încetează aproape de sicriu. (Toma stă puțin nedumerit, în vreme ce ușa capelei se închide, după ce mai întâi Rozel și alți ostași deghizați în călugări au ieșit și s-au pus de pază dinaintea capelei.)

TOMA (către seimeni)

E mort! pentru domnie deci teamă nu mai este.

Haideți, lui Lăpușneanu să ducem astă veste.

(Iese cu seimenii lui.)

CARMINA (la fereastră)

S-a dus, curtea-i deșartă și poarta s-a închis. (Merge la ușile din fund.)

Despot! (Ușile se redeschid. Despot apare pe prag.)

SCENA VIII

Cei dinainte, DESPOT, ROZEL

DESPOT

Iată-mă-s iară mai viu și mai decis!(Înaintează în mijlocul scenei, scoțând spada.)

Din toate-a noastre spade să facem toți o spadă,

Pe Vodă Lăpușneanu la vulturi să-l dăm pradă.

ROZEL

Pas, Despot!... unde-i merge, voiși mergem și noi!

DESPOT

Norocul și izbânda cu mine și cu voi!

Să dăm armelor noastre atingerea frățească. (Toți în fund ating vârfurile spadelor.)

Scânteia-nflăcărării din ele să z bucnească,

Ș-acea scânteie zboare ca fulger răzbitor

Lui Lăpușneanu-n frunte să scrie: trădător!

Acum el mort mă crede?...

Eu mort, și el în viață,

E timp viul cu mortul să se-ntâlnească-n față.

La arme, frați!

La arme!

TOȚI

DESPOT

Ca domn sau ca ostaș,

În luptele de moarte mă jur a fi fruntaș! La lupte, frați!

La lupte!

TOȚI

LASKI

Deci haideți, fiecare

Să ne-adunăm ostașii în codri, la hotare.

TOȚI

Hai!

DESPOT

Gloria vă cheamă!... zburați la glasul ei!...

LASKI

Ha!... moarte sau izbândă!

DESPOT

Izbândă, frații mei!(Toți pleacă prin stânga. Laski se întoarce de la ușă și zice lui Despot:)

LASKI

Tu, stai ascuns aice pân' ce ți-i lua zborul. Te las. (Iese.)

Carmina!...

DESPOT

(întinzând brațele)

CARMINA (aruncându-se în brațele lui Despot)

Despot!

DESPOT

Al nostru-i viitorul!...
(Cortina cade.)

ACTUL IV

Sala tronului în palatul de la Suceava.
În dreapta, pe planul I, o fereastră.
Pe planul II, tronul cu cortine de catifea stacoșie și cu torsade de aur.
În fund, arcade ce se deschid pe o altă sală mare.
În stânga, ușa apartamentului domnesc.
Pe pilastrele arcadelor, panoplii, dintre care una compusă de armele lui Ștefan cel Mare.

SCENA I

LIMBĂ-DULCE, JUMĂTATE (în sentinele lângă arcade)

LIMBĂ-DULCE

Ai fi crezut, fârtate, acum trei ani ș-o lună,
Că Despot, ca un fulger plecat dintr-o furtună,
Pe Lăpușneanu-n frunte de-a dreptul va lovi
Și oastea lui domnească în clipă-o va strivi?

JUMĂTATE

Hei! dacă vânzătorul Moțoc nu-ntorcea cuiul
În broasca țării, Despot și Zay și-Anton Secuiul
Nu-ntrau așa de lesne în țară... dar Moțoc...
Trădarea cică-i fiară cu zece limbi de foc.

LIMBĂ-DULCE

Ce vrei?... așa e lumea! și, iată, ca prin vrajă,
El domn, și noi, plăieșii, la ușa lui de strajă.

JUMĂTATE

Hei! bine zicea tata: La noi să nu te miri
Aici când îi vedea plopul dând flori de trandafiri.
Câte-am văzut cu ochii de când suntem pe lume!
Războaie, năvălire, lăcuste, focuri, ciume,
Și dintre toate răul cel mai îngrozitor — Lupta-ntre frați, pieirea sărmanului popor!

LIMBĂ-DULCE

Adânc ți-e rostul!... parcă te-aud citind pe carte.
Dar Vodă Lăpușneanu știi unde-i?

JUMĂTATE

Hăt... departe,
În Țarigrad, cu Doamna și copilașii săi.

LIMBĂ-DULCE

Ce-o fi făcând el oare?

JUMĂTATE

Ei!... paște bobocei.

LIMBĂ-DULCE

Ba, mai degrabă-aș crede că Vodă alungatul
Pe Despot, mări,-l paște întocmai ca păcatul.

JUMĂTATE

Se poate, căci în țară, sub domnul ist grecesc
Străinii calu-și joacă și zilnic se-nmulțesc,
Încât noi, pământeni, purtându-i în spinare,
Nu mai avem în țară nici loc de îngropare.

LIMBĂ-DULCE

Pământul gras priește spinoaselor urzici.
Moldova-i năvălită de greci și eretici,

Și biruri peste biruri, vânaturi pentru masă,
Ș-un galben pe tot anul de fiecare casă,
Încât biata sudoare a muncii s-a schimbat
Într-un pârau de aur ce curge la palat.
Pe noi ne duce foamea la margine de groapă
Și din avutul nostru lăcustele se-ndoapă.
Rău e când râde culmea de mușuroi, de jos,
Dar vai de cap când talpa-i mâncată pân' la os!...
Aceste gânduri negre în mine turba-implântă
Și, zău, simt câteodată că dracul mă descântă,
Mânia fierbe-n mine și, de n-aș fi plăiaș,
De n-aș fi român, frate, m-aș face ucigaș!

JUMĂTATE

Hei! asta, Limbă-Dulce, n-ar fi încă nimic
Românul rabdă multe, căci el e tare-n chică.
El are mâna largă, deși este sărac,
Lipsit de lumânare, lipsit și de colac;
Dar Despot cu păcatul a dat mâna frățească,
El râde cu păgânii de legea creștinească,
Icoane și potire el le topește-n bani
Și vrea pe toți românii să-i facă luterani.

Crezi tu una ca asta?

O fi vroind păgânul,

LIMBĂ-DULCE

Îl cred, o fi vroind-o... nu vrea însă românul!

În lege ca în piele-i născut, el bucuros
Dă pielea, dar rămâne în lege-i credincios!
(Tropote de cai și strigăte de "Ura!" afară.)

JUMĂTATE

Dar ce s-aude?

LIMBĂ-DULCE

Vine măria-sa călare.

JUMĂTATE

De unde oare vine acum?

LIMBĂ-DULCE

De la primblare,

Ca totdeauna... Iaca, a și sosit... La loc! (Se pun în sentinele
în fund.)

(Noi strigăte afară: "Ura! să trăiască Vodă!")

Bețivii strigă "Ura" cu glas din poloboc.

(După intrarea lui Despot, ei se retrag dincolo de arcade.)

SCENA II

DESPOT, LASKI, SOMMER

DESPOT

A! dulce este viața și bună e puterea
Când Domnul răspândește în țară mângăierea
Și mii de mii de glasuri într-un acord frățesc
Cu-a clopotelor zvonuri în cale-i se unesc!

SOMMER

Cât vulturul ești falnic, și cât albina harnic,
Cât toamna cea mănoasă îmbelșugat și darnic!
Cum dar să nu te-aclame poporul fericit?

DESPOT

Sunt vesel, mă simt mare, puternic și iubit,
Și de-ntâlnesc mâhnirea, eu râd, iar ea dispore

Ca negurile dese când soarele răsare.
Îmi pare, scumpi prieteni, că cerul mai senin
Creat-a pentru mine cel mai frumos destin
Și cel mai demn de-un suflet cu-avânt de înălțare:
Mărirea-ncoronată de-a lumii adorare!
Căci m-am nălțat prin mine și brațu-mi hotărât,
Lovind orice obstacol, minuni a săvârșit.

SOMMER

Pe-o bună hotărâre când brațul se măsoară,
El mic, printr-însa crește, și munții mari doboară.

LASKI

Așa-i!... pe Lăpușneanu învins, rătăcitor,
Silitu-l-ai cu spaimă să fugă la Bosfor
Ș-acolo să tânjească în lăncedă sclavie
De-a tronului Moldovei duioasă nostalgie.

SOMMER

Hmm!... Lăpușneanu însă nu-i om, măria-ta,
Din moartea-i aparentă a nu se deștepta.

DESPOT

O știi; cunosc prea bine a sale intrigi,
Însă Politica turcească în punga mea e strânsă.
Ea suferă de-o boală... de aur; eu, bun vraci,
Vro zece mii de galbeni i-am dat peste haraci,
Ș-așa de bine, Sommer, i-am lecuit durerea,
Cât Soliman Sultanul mi-a confirmat puterea,
Lăsând pe Lăpușneanu străin de diadem
Și mie trimițându-mi o pală ș-un alem.

Azi trebuie să vie Ahmed Bairactarul
Cu pompă-orientală ca să-mi aducă darul...
Boierii însă nu știu de birul ce-am mărit.

SOMMER

Oricare act în taină e mult mai nimerit.

LASKI (râzând)

Dar ce-or zice boierii?... dar ce-a zice poporul?

DESPOT (supărat)

Boierii toți vor zice cum zice domnitorul.

Poporul e din fire-i blajân și înțelept.

El dă tot pentru Vodă când Vodă este drept.

LASKI

Și Vodă-i drept!... o știe în lume orișicine...(Apropiindu-se de Despot.)

Ostașii mei cer plata ce lor li se cuvine.

Iar plată, iar?

DESPOT

LASKI (încet și amenințător)

Gândește că ei cu pieptul lor

Fac zid între Moldova și între domnitor.

DESPOT (încet lui Sommer)

Când oi scăpa de dânșii?

SOMMER (încet)

Când s-a îndura cerul.

DESPOT (lui Laski)

Mergi de te înțelege cu Harnov vistierul.(Laski se închină și iese prin fund în dreapta.)

SCENA III

DESPOT, SOMMER

DESPOT Omidă nesățioasă!...

Sommer, l-ai auzit
Cum căina poporul de dânșii calicit?
Dar cine poate zice că-i jertfa nepăsării?
Că nu doresc a-l pune pe calea-naintării,
Când am fondat cu tine și Peucer Gaspar
A noastră-Academie din târg de la Cotnar?
Când eu la despărțenii pun stavili numeroase,
Când, afirmând a țării vechi datini glorioase,
Am și bătut monedă cu efigia mea?(Arată o monedă de aur.)
Privește și citește ecserga de pe ea.

SOMMER

(citind)

“Heraclidis.

Despote Patris Patrice

Vindex et Defensor

Libertatis Patrice.”

Ecserga e pompoasă, dar nu este deplină,

Căci a uitat

Ardealul și țara cea vecină,

Valahia lui Mircea.

DESPOT

Dar eu nu le-am uitat! Eu vreau cu trei coroane să fiu încoronat,

Cu-a mea, cu a lui Mircea și-a lui Sigmund Polonul.

O! gândul meu în zboru-i străbate orizontul.

Peste Carpați pe Sigmund îl sap,

și în curând Moldova cu Ardealul vor fi tot într-un gând.

Rozel s-a dus din parte-mi în țara bulgărească

Și-n Grecia, răscoala creștină s-o urzească.

Ah! Sommer, vreau a pune, trecând peste Balcani,

Piciorul meu în cuibul cumpliților sultani.

SOMMER

Sublim avânt!

DESPOT

Norocul îmi va-ntări avântul

Când spada mea vitează își va rosti cuvântul.

SOMMER

Pe-a gloriei nălțime pas, zbori, măria-ta.

Și eu, poetul Sommer, triumful ți-oi cânta.

(Sunete de clopote în oraș. Trece o procesiune sub ferestre.)

Dar clopotele sună... Să fie-o sărbătoare?

DESPOT

Ba nu... o simplă rugă de ploaie cerșetoare.

E secetă în țară și, după-un vechi eres,

Toți preoții cu prapuri și cu icoane ies

La câmp ca să înalțe la cer o sfântă rugă,

(râzând) Pe când poporul primblă prin sate-o papalugă.\

Privește al prostimii cortegi nenumărat,

Conduc de-o psalmodie cu tonul trăgănat,

Cum merge cu spăsire și cum îngenunchează

Crezând că mândrul soare se și înnouează...

Ha, ha, popor nemernic și superstițios!...

(Privind cu luare-aminte pe fereastră.)

Dar ce văd?... un călugăr fanatic și bărbos?

Să juri că-i Ciubăr-Vodă. (Strigă afară:)

Părinte, mucenice; Ce veste-n ceea lume?...

Vin' de mi-o spune-aice.

(Întorcându-se către Sommer.)

A! Sommer, te repede din cale-i să-l oprești

Și să-l trimiți la mine; apoi să te gătești

Ca rector a te-ntoarce l-a noastră-Academie
De la Cotnar, acolo poemul meu vei scrie.
Cu-a mea prerogativă ce Carol-Quint mi-a dat
Azi te numesc al Curtei poet laureat.

SOMMER

Pentru-a cânta pe Despot ar trebui un Omer.

DESPOT

Nu-s încă Agamemnon, mă mulțumesc cu Sommer.(Sommer iese prin fund, în dreapta.)

DESPOT (singur)

Ciubăr-Vodă călugăr!...

Cum? din senin, din vânt,

Spânzurătoarea face dintr-un nebun un sfânt?...

Ce-ar râde-acum Carmina, ea care este-n stare

A-nebuni chiar sfinții cu-o simplă sărutare! (Pe gânduri.)

Carmina!... către dânsa mă simt eu strâns legat.

Promisu-i-am chiar tronul... iubirea i-am jurat,

Și ea, în părăsire văzându-se uitată,

Aice de trei zile sosit-a disperată.

Ea stă-n palat ascunsă...

Ce-o să devin cu ea,

Căci a se reîntoarce l-al ei castel nu vrea,

Și Laski-i în Suceava!... pericolul sporește...

Dar știe de pericol femeia când iubește?

Amoru-i pune-n suflet puteri dumnezeiești...

SCENA IV

DESPOT, CIUBĂR -VODĂ (în haine de călugăr, intră prin fund)

Măria-ta...

CIUBĂR

DESPOT (râzând)

Nu-i glumă!...

Cum?... tu,

Ciubere, ești?

Tu, care-odinioară purtai un falnic nume,

Azi te revăd călugăr, re-ntors din ceea lume?

Prin ce minune stema căzut-a de pe cap

Și-n locul ei pe frunte-ți crescut-au un potcap?

CIUBĂR (grav)

Așa vroita cerul!

DESPOT

Dar cerului ce-i pasă

Să porți pe ai tăi umeri hlamidă sau o rasă?

CIUBĂR

Ce vrea cu noi el face!...

Tu-n umbră aruncat

Din ura lăpușneană prin mine ai scăpat.

Am fost eu dus la moarte în locul tău, și-n urmă

Trimis din mila

Doamnei în creștineasca turmă.

Acum eu sunt călugăr smerit dar luminat,

De vechea-mi nebunie prin rugă vindecat.

DESPOT

Ce? nu mai visezi tronul?

CIUBĂR

Las altor minți ușoare,

Râvnind deșertăciunea, a rătăci sub soare.

Eu m-am retras în umbră aproape de mormânt,
Slăvind în lume numai pe Dumnezeu sfânt,
(cu extaz) Lumin-adevărată!

DESPOT

Duioasă convertire!

Deci nu mai ești, Ciubere, al mădrăgunii mire,
Călare pe un sceptru, frumos ca Machedon,
Cu tron pe cap?

CIUBĂR

Altarul m-a vindecat de tron.

DESPOT

Ha, ha! pricep, hlamida ți-a fost haină fatală?

Tu ai înlocuit-o prin haina monahală

Ca să înșeli mai lesne poporul credincios.

CIUBĂR (indignat)

Nu-i înșelat acela ce crede în Hristos!

DESPOT

Îți place peste țară să-ntinzi întunecimea

Și prin eresuri proaste să speculezi mulțimea,

Făcând-o, când nu plouă, s-alerge câmpii...

CIUBĂR

DESPOT

Eu?

Tu!... vrei să-nșeli și oameni și chiar pe Dumnezeu! (Râde.)

CIUBĂR

Tu râzi de o credință preasfântă și străbună,

O! Despot, dar ia seama, ia seama la furtună!

DESPOT

Furtuna e în tidvă-ți, Ciubere...

Drept să spun,

Erai mult mai cu minte pe când erai nebun.

Mergi iar la mănăstire să-nchizi a tale zile

Sub sfintele molitve a Sfântului Vasile.

CIUBĂR

Nebuni odinioară am fost,

Despot, noi doi,

Dar tu rămas-ai singur nebun dintre-amândoi,

Căci fugi de fapta bună, de cer și de crezare

Ca liliicii noștii ce fug de ziua mare.

Tu crezi, beat de putere, că Dumnezeu de sus,

Se-nchină ție, vierme, și e al tău supus...

Rămâi în întuneric! (Către cer.)

O! Doamne, cu-ndurare

Dă orbilor lumină și răilor iertare! (Iese.)

DESPOT

Mergi, sfinte, mergi, preasfinte, de-a dreptul mergi în rai,

Conduc de toți nebunii din lume cu alai! (Râde cu hohot.)

SCENA V

DESPOT, MOȚOC (intră prin fund din stânga)

DESPOT

A! Vornice Moțoace, ce zici de-acest lunatic?

MOȚOC

Primejdios e, doamne, căci este-un om fanatic.

DESPOT

Ce-mi pasă!... dar răspunde: ne vii cu bune vești?

MOTOC

Prea bune!...-n fericire mulți ani să viețuiești, Măria-ta!

DESPOT

Ce veste din Țara Muntenească?

MOTOC

Împinși de noi în taină ca să se răzvrătească,

Boierii sapă tronul lui Mircea, pe cât știu.

DESPOT

A! bine... însă Tomșa e mort sau încă viu?

Ce face? ce urzește vrăjmașul?...

În ce parte De țară el se află? aproape sau departe?

Undit-ai cu-a ta minte în cugetu-i ascuns?

Aflat-ai a lui planuri? pătrunsu-l-ai?

MOTOC

Măria-ta să fie în pace, nepăsare.

Pătruns!

Sărmanul Tomșa-i searbăd și suflet nu mai are

De când ai prins la mână zălog pe fiul lui.

DESPOT

O! dar, am pus piciorul pe puiul șarpelui,

Dar șarpele-i aproape, în umbra mea îl simt,

Și cercul său de ură se face tot mai strâmt.

De când sunt în Suceava, de când sunt în domnie,

El n-a dat ochi cu mine.

MOTOC

Se teme de urgie...

DESPOT

Se teme?... nu, Moțoace... Desigur a aflat

Că eu pe toți oștenii români am dezarmat

— Veniturile țării fiind acum secate —

Și că pe lângă mine aice, în cetate,

Nu am decât un număr restrâns de buni plăieși

Cu ungurii lui Laski, voinici de cei aleși.

Eu cred c-a lui dârzie devine și mai tare

Văzând acum scăderea puterii de-apărare.

MOTOC

Ce-ți pasă dacă Tomșa ar fi înverșunat

Când toți locuitorii, supuși, s-au bucurat

Văzând pe tronul țării odrasla Eraclidă

Ce-a scuturat cu mâna-i copacul de omidă

Ș-a scos din al Moldovei pământ suferitor,

Pe Zay, Anton Secuiul și toți ostașii lor?

DESPOT

Așa-i!... am scos din sânu-i lăcustele străine

Ce mâncau tot, și-n urmă m-ar fi mâncat pe mine.

MOTOC

O știm, și noi, boierii, plecat îți mulțumim.

Ne costă mult străinii aduși în țară!...

Știm Ce darnic a fost Despot plătind a lor simbrie.

Ei au luat cu dânșii întreaga visterie...

Dar astfel se cuvine să fie dătător

Un domn măreț în toate și... recunoscător.

DESPOT

Îmi place să am mâna deschisă-mbelșugată

Ca bunelor servicii să verse bună plată.

Pe Zay, Anton Secuiul, Rozel și-alți capitani

I-am încărcat de daruri, de scule și de bani,

Le-am dat și arme scumpe, și blane de samur,

Și haine-n flori de aur cusute pe-mprejur;

Lui Laski celui lacom, lui Laski palatinul,
Cu zece mii de galbeni i-am dat întreg Hotinul.
Apoi pe toți boierii cu care-am complotat
La ranguri de mărire pe rând i-am ridicat,
Ș-apropiați de mine, sub a coroanei rază,
A lor înaltă frunte acuma scânteiază.

Ei sunt chiar ai mei sfetnici, deși-mprotivitor,
Nu totdeauna pacinic admit părerea lor.

MOȚOC

Așa-i!... te-ai plătit grabnic de orice datorie,
Da-ți mai rămâne una de achitat.

DESPOT

Cui?

MOȚOC

DESPOT

(cu mirare)

Mie!

Nu ești vornic de țară, cum ziceți voi, os sfânt?

MOȚOC

Da! însă totodată eu și părinte sânt.

DESPOT

Ce vrei să zici, Moțoaice?

MOȚOC

Cum?... nu mă înțelegi?

DESPOT

Nu... ți-e legată limba, fă bine s-o dezlegi.

MOȚOC

Nu?...

Cât a fost Moldova în luptă mult amară,

Eu am păstrat tăcere...

Acum e pace-n țară

Și vin, și-ți zic la rându-mi cu glasul de părinte:

De Ana, de-a mea fiică, îți mai aduci aminte?

DESPOT

Ah!... Ana?... Cum?... trăiește?... Cum?... Nu-i adevărat

Că a murit?

MOȚOC

Trăiește cu-amoru-i neuitat.

Respecti tu jurământul de-a o lua soție?

DESPOT

Trăiește încă Ana?

MOȚOC

Dar!... la călugărie

Se hotărâse a merge din ceasul ce-a văzut

În cursa lăpușneană iubitul ei căzut.

Dar jertfei sale crude am pus împotrivire.

Ea-i soră numai... Ana așteaptă pe-al ei mire.

DESPOT

Ah! martor îmi e Domnul cât încă o iubesc!

Ea-i cerul meu... și însă de cer mă despărțesc.

MOȚOC

De Ana?... tu?...

DESPOT (îngăimat)

Pricepe cu agera ta minte.

Domnia cu amorul nu are legăminte,

Nu!... fiecare treaptă a-ntinsei omeniri

Își are-a sale drepturi și-a sale-ndatoriri.

Ce vrea ca om, vai!

Domnul nu poate să-mplinească,

Silit fiind adese natura să jertfească,
Pe inimă-i să calce, ș-oricât de desperat,
Supus să se închine rațiunilor de stat.
Aceste adevăruri... te vor convinge ele,
În interesul țării ș-a dinastiei mele
M-obligă... cât de mare ar fi durerea mea...
Deși iubesc pe Ana... ca să renunț la ea...
Și chiar o alianță să cat ele m-obligă,
Pentru-ale mele planuri... cu spița unui rigă...
Această declarație voi face azi la sfat...
Nu te mâhni, Moțoace... ce vrei?... sunt obligat...
(Se îndreaptă spre apartamentul său.)
Azi ușile-s deschise... țin curte de dreptate...
Moțoace... te-am vrut socru?... te vreau și mai mult... frate!
(Iese prin stânga.)

SCENA VI

MOȚOC

(posomorât, privește cu ură după Despot)
Da!... frate precum Abel și Cain!...
A! tu crezi
Că mi-i fugi din mână ca apa?... și nu vezi
Că palidă-mi e fruntea și scurtă răsufarea
Sub viforul ce naște în mine răzbunarea?
A lui Moțoc copilă nu-i demnă... tu mi-ai spus,
Alături cu tine să steie pe tron, sus?
Îți trebuie-alianță de rigi... mi-ai spus tu mie,
Tu ce-ai avut drept sceptru un băț de calicie?
Aș râde dacă râsul ar mai găsi vrun loc
Pe lângă-a lui mânie în pieptul lui Moțoc...
O! grec, atât de mare-i a lui deșertăciune
Cât își admiră umbra când soarele apune
Și crede, când o vede lungită pe pământ,
Că umbra cu statura-i deopotrivă sânt...
Dar ți-oi scurta eu,
Despot, și umbra și lumina
Și-n loc de-a ta mândrie ți-i măsura tu vina,
Ș-atuncea vei pricepe cât ești tu de pitic.
Nimic ai fost!... și iarăși prin mine-i fi nimic!

SCENA VII

MOȚOC, SPANCIOC, STROICI (se arată în fund)

S PANCIOC

Moțoc șade pe gânduri cu fața nourată?
Semn rău!...
Semn de furtună în zare adunată.
(Se apropie de Moțoc.) Hmm!...
Vornice Moțoace, ești trist, posomorât.
De viață, de putere, de lume ți-ai urât?
Viața trece, puterea trece, și lumea trece;
Zi dar mâhnirii tale ca dânsule să plece.
Mâhnirea-i oaspe dușman ce trebuie-alungat.
Ea-i parte femeiască, tu ești încă bărbat.
MOȚOC (repede)
Spancioc, unde mi-e Tomșa?

S PANCIOC (zâmbind)

Nu știi.

MOȚOC

Unde-i Tomșa?

STROICI

N-am știre.

MOȚOC

Tu, Stroici, răspunde,

Ba știți!...

El este unde

Ar trebui cu toții să fim, de mai avem

În vine-un dram de sânge curat de-orice blestem.

Nu știți unde e Tomșa?

Nu? dar cine vă crede?

Voi știți, o știți ca mine, că Tomșa se repede

Acuma spre Suceava cu partizanii săi

Și cu-a lui oaste mică, dar oaste tot de zmei.

Știți că viteazul Tomșa, român cu preștiință,

A spus de mult că Despot nu-i țării de priință

Și vine să-l răstoarne!... sunteți chiar pregătiți,

Și însă voi, ca mine, vă faceți că nu știți!

S PANCIOC

Moțoace, cunoști multe!... iar dacă Tomșa vine,

Gândești că bine face?

MOȚOC

Da, da! el face bine

Căci Despot pe toți răii din culme-a întrecut!

Chiar cerul, ca pământul, răbdarea și-a pierdut.

S PANCIOC

Cum?... tu ne grăiești astfel?... tu, care-odinioară

Vroiai să legi de Despot pe dulcea ta fecioară,

Pe Ana, și-mpreună să-i urci pe tron?

MOȚOC

Spancioc

În rana ce mă arde, ah! nu arunca foc.

Am fost orbit de ură în contra tiraniei

Ș-aprins ca totdeauna de dragostea moșiei...

Acest fățarnic,

Despot, amar ne-a înșelat

Și-n inimile noastre dibaci s-a încuibat,

Că-i om cu două fețe: în suflet poartă ură

Și dulcea dezmiardare în ochi-i și pe gură.

S PANCIOC

Așa-i!... el avea miere pe buza lui, și noi

Ne-am adunat în juru-i ca muștele de roi.

Proști!... am crezut că-i matcă de stup, și deodată

Trezitu-ne-am c-un trântor și cu mierea mâncată.

STROICI

E trântorul în faguri?... afară el din stup!

E lupu-n stâna țării?... pe lup, zavozi, pe lup!

MOȚOC

Dămol, Stroici!... să fim gata, când lupul se arată,

Să-mpingem spre capcană jigania turbată,

Și Despot de la sine în ea va fi condus.

Așa e scris acelu ce cată tot pe sus.

Netotul!... în mărire se-ndeasă făr' de cale?

Mărirea să-l înece în valurile sale!

STROICI

A! bine zicea Tomșa, dar nu l-am ascultat.

MOȚOC Dar!...

Despot e urgia cumplitului păcat!
El vrea ca să supuie, lipsit de-orice căință,
Vroința omenirii la simpla lui vroință.
Și-i mândru cu boierii! și, vai, nepăsător
De țară, de oștime, de lege, de popor!
Căci a umplut moșia de lifte blestemate
Și de năravuri rele, hidoase, desfrânate.
El, lacom, seacă țara!... el, grec nerușinat,
Petrece cu-o spaniolă ascunsă în palat,
Și în disprețul legii, credința lui profană
Din paraclis făcut-a capelă luterană.
Semeață fărdelege!...

O! cum nu vă treziți,
Răzbunătoare umbre a domnilor măriți,
Ca sub privirea voastră, sub fulgerul privirii,
Tiranul să dispară în hăul nimicirii!

S PANCIOC

Moțoace! lasă morții și cheamă pe cei vii.
Cine-i strechiatul Despot, îl știm precum îl știi;
Un grec trecând prin ițe ca sprintena suveică,
Un cuget ce răsună de glas de cucuveică.
Dar ce facem cu dânsul?

MOȚOC

Ce facem?

SPANCIOC

Dar.

MOȚOC

(în taină)

Când cântă cucuveuca pe casă?

SPANCIOC

Ce faci

O alung.

MOȚOC

Boierii și breslașii la Curte se adună...

Taci!

(Boieri, breslași și țărani intră și formează grupuri în fund. Ostași români și străini se așează în rânduri dincolo de arcade.)

SCENA VIII

MOȚOC, SP ANCIOC, STROICI, TOROIP AN, HARNOV, BRESLAȘI, ȚĂRANI, OȘTENI, CIUBĂR -
VODĂ (ascuns între popor)

SPANCIOC

Și chiar prostimea vine cu dânșii împreună
Ca să privească fala deșertului pe tron.
Azi Despot vrea să-ntreacă pe însuși Solomon.

HARNOV

(apropiindu-se) Ei! vornice Moțoace, ai vreo supărare?

Ești trist!

Îți pare.

MOȚOC (întorcând spatele)

SPANCIOC (lui Harnov)

Spune-mi: tot suferi de muștrare?

HARNOV

(oftând)

Tot!... ah! eu n-am odihnă și-n veci sunt tulburat

De când pe Lăpușneanu din tron l-am răsturnat.

SPANCIOC

Și încă-acea muștrare ți-aduce mari foloase.

Jălești pe Lăpușneanu, dar rozi mereu la oase

Scăpate pentru tine din mâna lui Despot.

HARNOV

Mustrarea nu m-oprește de a trăi cum pot.

SPANCIOC

Știu; ți-ai făcut dintr-însa o bună moșioară

Și ții prea bună casă cu conștiința chioară.

HARNOV

Nu te pricep. (Se îndreaptă spre ușa din stânga.)

SPANCIOC

Cu-atâta mai bine... Acum mergi

Domneasca urmă, câine, cu limba să o ștergi.

(Harnov iese.)

Ciocoi cu falca largă, cu ceafa-n veci plecată!

El s-a făcut lui Despot unealtă blestemată.

SCENA IX

Cei dinainte, DESPOT, HARNO V

Ușile din stânga se deschid.

Doi copii din casă intră purtând pe perne de catifea, unul arcul și celălalt topuzul domnesc; ei merg de iau loc lângă tron. După dâșii, patru căpitani unguri și leși în uniforme bogate.

Pe urmă, Harnov și, în fine, Despot, purtând coroană și hlamidă.

HARNOV

(anunțând)

Măria-sa slăvită! Capetele plecați!

POPORUL

Ura!

(În sunetul muzicii care executează un marș triumfal,

Despot intră maiestos, se

îchină ușor la boieri și la popor și merge de se suie pe tron).

DESPOT

Azi împrejur-mi văzându-vă-adunați,

Boieri, și tu, prostime, simt mulțumire mare.

Azi e ziua dreptății, și Domnul cu răbdare

Dator e să asculte pe-orice jeluitor,

De neam mărit el fie, sau fie din popor,

Chiar dacă-n contra noastră ar fi vreo tânguire.

Cine-are a se plânge?

(Tăcere.)

Nime?... Deci fac de știre

Că vreau prin cununie să leg al meu destin

Cu fiica lui Sborovski, regescul palatin.

Așa cere-nteresul politic, așa cere

Chiar viitorul țării... și buna mea plăcere!...

Cu pompă maiestoașă curând voi celebra

Această nuntă care pe toți va bucura.

E dar cu drept ca țara l-a tronului serbare

Voioasă bani să deie și orice bunuri are.

Tu, Harnov, cu asprime de grijă vei purta

La sporul visteriei.

HARNOV

(îchinându-se)

Ascult, măria-ta.

UN ȚĂRAN

N-avem de unde... milă!... nu mai avem nimică...

Suntem lipsiți de țărnă și lumea e calică.

Străinii fără cuget și multele nevoi

Au stors, mărite doamne, și măduva din noi!

O ȚĂRANCĂ

Nu-ngreuia, stăpâne, a țării grea povară.

Ne plâng bieți copilașii de foame.

HARNOV

Ce?... afară,

Afară, mojici! (Alungă țărani și iese cu dânșii.)

DESPOT

Harnov, să stai pe capul lor.

MOȚOC

(lui Spancioc)

Prea bine!...

Despot însuși cu foc zvârle-n popor.

HARNOV

(întorcându-se) Măria-ta!... trimisul lui Soliman Sultanul

La ușa ta domnească așteaptă cu firmanul.

DESPOT

Să intre.

(Fanfare în curte. Intră prin fund, din dreapta,

Ahmed Bairactarul, urmat de mai mulți pași, dintre care doi poartă un steag verde și o sabie bogată.)

SCENA X

Cei dinainte, AHMED BAIRACTARUL, HARNOV

BAIRACTARUL (după o temenea)

Allah ție, mărite beilerbei,

Să verse-a sale daruri din cer, precum le vrei,

Și fie-ți calea plină de flori de iasomie!...

Sultanul ce întinde a sa împărăție

În patru părți a lumii, cât ochiul ostenit

Nu-i vede începutul și fundul nesfârșit,

Vărsând azi peste tine lumina-i suverană,

Confirmă-a ta domnie pe țara moldovană,

Și-n semn de mulțumire că însuși ai crescut

Cu zece mii de galbeni haraciul din trecut,

Prin mine îți trimite o pală-mpărătească

Ș-un steag cu semiluna lui Mohamed!

DESPOT (sculându-se)

Sultanul preaputernic!

Trăiască

BAIRACTARUL

Și Despot, robul său! (La cuvântul de rob, boierii sunt cuprinși de indignare.)

MOȚOC (înaintând)

Rob!... Domnul țării noastre?...

Pre sfântul Dumnezeu

Ce-aud?... în aste ziduri de capiște străbună

Cuvântul de robie cu fală azi răsună!

Și boltele-nvechite nu cad, sub piatra lor

Să-ngroape-aici cuvântul de rob, umilitor!...

Ce-aud?... Tu însuși,

Despot, din buna ta vroință

Ai mai crescut haraciul cu-a țării umilință,

Făr-a-ntreba de mine, de bresle, de boieri?
Și de popor ce zace în lipsuri și dureri?
Ai mai crescut haraciul cu-o mână de risipă
Făr-a vedea că țara sărmană-o dai de râpă?
Ce lege-ți învoiește ca să dispui de ea?
Ce sfetnic îndrăznit-a?...

DESPOT

Ce lege? Vrerea mea!
Ce sfetnic?... astă spadă, simbol al demnității,
Unealtă-a vitejiei, și cumpăna dreptății!
Eu port toată puterea, pe cap, pe braț, pe piept.
Puterea covârșește universalul drept!

S PANCIOC

(înaintând)

Vorbești de a ta spadă tu,
Despot?... unde?... -n față
Cu armele lui Ștefan?...
Privește-le și-ngheață! (Adresându-se către armele lui Ștefan cel Mare.)
Odoare ciocârtite sub mii de lovituri!
Care-ai taiat aripa vrăjmașilor vulturi,
Săriți din zid și spuneți lui Despot rătăcitul,
Cu-a voastră zângănire ce-o știe Răsăritul,
Că cine-și cată reazem afară din popor
Se reazemă pe-o umbră de nour trecător...
Ne-ai zis odinioară tu,
Despot, cu glas tare:Vreau gloria Moldovei ș-a ei neatârnare.
Ea-i zidul ce oprește potopul fanatic;
Căzut acum e zidul, eu vreau ca să-l ridic!...
Așa vorbeai atunce, ș-acum?

DESPOT

Îți îngrădește

Gura, Spancioc.

S PANCIOC

Nu, Despot!...

Acel care-ți grăiește

Boier e, stâlp de-al țării, cu drept moștenitor

De a vorbi cu domnii fățiș îndrăznitor,

Cu capul sus, cu glasul tare!

DESPOT

Gura-ți închide, Spancioc!...

Moartea te paște!

S PANCIOC

Ș-apoi de m-ai ucide?

Ucisu care moare zâmbind, disprețetor,

Ucide mult mai crâncen pe-al său ucigător...

Despot! am fost cu tine cât ai fost om al țării.

Te-ai lepădat de țară?... de-acum te las perzării. (Iese prin fund.)

MOTOC

Rămâi în părăsire,

Despot, cu-ai tăi străini...

Tu porți pe sub coroană cununa cea de spini!

(Iese prin fund împreună cu alți boieri.)

SCENA XI

TOȚI, afară de MOTOC și de SPANCIOC

DESPOT (furios)

Pieriți, pieriți din ochii-mi, ființi cutezătoare,
Cu limbă îndrăzneată sub buze cobitoare!
Vârtelniți cârmuite de al trădării vânt!
Ca să-mi grăiți voi astfel uitat-ați cine sânt?
Înșelători de gloate, umblați cu țara-n gură,
Cercând a mă atinge cu-a voastră mușcătură.
Ha, ha! v-a lovit mila de țară când am vrut
Dintr-un haraci mai mare să-i fac un mare scut?
Ei bine, și poporul și voi cu-averea voastră
Plăți-veți și haraciul și cununia noastră.
V-oi scoate eu din gură toți dinții cei de lup;
V-oi vinde și cenușa și pielea de pe trup. (Ceilalți boieri părăsesc sala.)
Și dacă n-a ajunge, voi pune la topire
Icoane, policandre, cruci, tot!... (Deodată Ciubăr-Vodă iese dintre popor aprins, indignat, fanatic.)
Blestem!... apostasie! Ciubăr-Vodă?
CIUBĂR- V ODĂ
Nelegiuire!
DESPOT
Ce văd? iar un smintit?
CIUBĂR
Eu însumi! și-ți spun cu glas uimit
Că inima-ți șerpoaică, de milă fiind stoarsă,
Apuci pe calea morții ce nu-are cale-ntoarsă.
Tu vrei să-ntinzi pe scule o mână de tâlhar,
Dar trăsnetul, ia seama, te-așteaptă pe altar!
DESPOT
Ai zis? (În parte.)
Răbdare, Despot. (Tare.)
Zi tot ce ai a-mi spune,
Dar cumpănește-ți bine cuvintele, nebune.
CIUBĂR
Păgâne! râzi de lege c-un răs neomenos?
Prefacă-ți-se râsul în bocet dureros,
Și toată veselia din sânul tău să piară!
Străin s-ajungi de lege, străin s-ajungi de țară,
Să fugă toți de tine, toți, chiar ș-ai tăi copii,
Și alungat pe lume de spectrul tău să fii.
DESPOT
Ciubere! meriți moarte!... dârzia ta e mare,
Dar mi-ai scăpat tu viața...
Eu ție-ți dau iertare.

SCENA XII

Cei dinainte, HARNOV (vine speriat din fund)

HARNOV

Măria-ta, boierii orașu-au părăsit,
Și larma se întinde că Tomșa a sosit.
Cum?... Tomșa?

DESPOT

SCENA XIII

Cei dinainte, LASKI (vine din fund, alergând)

LASKI

Despot! Despot!... în zarea depărtată
S-aude-un zgomot mare și-o oaste se arată.
E Tomșa!
DESPOT
(în picioare)
Tomșa, Tomșa? (Către ostași.)
La ziduri, bravi ostași!
Să nu rămâie-n țară nici urmă de vrăjmași!...
(Face un gest poruncitor.
Ostașii ies în grabă după Laski.)
(Cortina cade.)

ACTUL V

Același decor ca la actul precedent.
La ridicarea cortinei se aud tunuri în depărtare.

SCENA I

CARMINA, ILIAȘ
(Carmina, în mijlocul scenei, stă, ascultând cu spaimă.
Iliaș, suit pe un scaun lângă fereastră, cată afară.)
ILIAȘ
Auzi cum bate tunul?
CARMINA (în parte)
Dar; azi e luptă cruntă!
Chiar Despot la bătaie s-a dus și moartea-nfruntă.
Toți l-au urmat... palatul acum e părăsit.
Eu singură rămas-am cu-acest copil robit,
Cu Iliaș...
O! Doamne, cât tremur de uimire!
Mă simt amenințată de o nenorocire...
De-ar ști soțul meu Laski!... de-ar ști că-aici eu sânt!...
ILIAȘ
A! cum aleargă caii cu nărilor în vânt!
Iată-i s-ajung!... bataia pe câmp e încleștată...
CARMINA (în parte)
Și poate chiar acuma în lupta disperată
Rănit de moarte,
Despot... O! nu, el este-al meu.
Îl apără și gândul și-ntreg amorul său.
Nu cade-n fața morții acel ce prin iubire
Își face rai în viață și scut de nemurire.
ILIAȘ
Privește-i!... cum se bate ostaș lângă ostaș!
Mă duc și eu la luptă. (Se coboară de pe scaun.)
CARMINA (oprindu-l)
Stai, dragă Iliaș.
Când a plecat azi Vodă, te-a confiat el mie
Să te păzesc, copile, de crunta vijelie.
Stai lângă mine-aice.
(În parte.) Vai! pot eu prevedea
Ce soartă mult cumplită pe noi azi va cădea? (Strânge pe copil la sân și îl sărută.)
ILIAȘ
Adevărat să fie aceea ce se spune
De-o sfântă apărută la noi ca o minune?
Se zice...
Ce se zice?

CARMINA

Că-i însăși Ana.

ILIAȘ

Că-i fiica lui Moțoc,

CARMINA

Ana?

ILIAȘ

Dar!... cică-n acest loc,

Pe uliți unde zace grămadă-n putrezime

De trupuri ne-ngropate și de răniți mulțime,

O gingașă copilă cu chipul îngeresc

Revarsă mângâiere la cei ce pătimesc.

Poporu-i zice sfântă și urmele-i sărută...

Așa numeau creștinii pe biata mama!...

Hai,

Hai să videm pe Ana.

(Carmina îl oprește.)

SCENA II

CARMINA, ILIAȘ, HARNOV (vine alergând din fund)

Ne-a învins Tomșa!

HARNOV

Amar de noi și vai!

ILIAȘ

Tata?

CARMINA

(încremenită)

Învins?

ILIAȘ

Ce bucurie!

El e învingătorul!... el trebuia să fie! (Aleargă iar la fereastră.)

HARNOV

Taci, taci, nenorocite!...

Fugi, pieri, te fă ascuns;

Să nu te vadă Despot de furie pătruns.

Ah! Ah! s-au sfârșit toate!...

Domnia-i la pierzare!

(În parte.)

Revino, Lăpușnene, să stingi a mea muștrare.

CARMINA

Învins!... dar spune Harnov, cum Tomșa ne-a învins?

HARNOV

Ah! Ah! Zadarnic Despot, cu paloșul încins,

Ieșit-a din cetate ș-a dat pe loc navală

În oamenii lui Tomșa, toți oameni buni de pală.

Eroica-i cercare deodată s-a lovit

Și frânt, ca de o stâncă, de pieptul oțelit

Al dușmanului Tomșa!...

Mulți au pierit în luptă!

Și Despot se întoarce din câmp cu arma ruptă.

(O bombă lovește în zidurile palatului.)

A! tunurile-acuma chiar în palat lovesc...

Ai noștri fug!... Tomșanii turbat îi urmăresc.

ILIAȘ

Iaca tătuca!... vine! (Deschide fereastra și strigă:)

Tătucă!...(Un tun. Fereastra se sparge.)

ILIAȘ (căzând amețit) A!

CARMINA
(speriată, aleargă la Iliăș)
Rănit?
Mort, poate!
Ba nu...
HARNOV
(plecându-se pe Iliăș)
CARMINA
(frângându-și mâinile)
Doamne!
HARNOV
E numai amețit.
S-a speriat copilul. (Îl ridică pe brațe.)
CARMINA
E rece ca de gheață...
Hai să cercăm de-a-l face a reveni la viață.
(Iese grabnic în stânga)

SCENA III

DESPO, LASKI (vin prin fund)

DESPOT
Învins!... învins de Tomșa!... o! tristă umilință!
LASKI
Despot, curaj...
DESPOT
O! Laski, lipsit de biruință,
Speranța-mi de pe urmă în tine-i.
LASKI
Nu te las,
Dar dintr-ai mei tovarăși puțini au mai rămas!
DESPOT
O știu!... și Rozel însuși în țara elinească
Pierit-a fără-ncepe răscoala creștinească!
Și sfânta cruciadă în care am sperat
Rămas-a amânată pe-un timp îndelungat! (Se primblă tulburat.)
O! dac-ar fi cu mine Moțoc,
Moțoc dușmanul!
De-ar vinde el pe Tomșa precum pe Lăpușeanu...
Atunci... dar cum să-nduplec pe crâncenul Moțoc,
Când am respins pe Ana și-am stins al ei noroc?
Atât de mare-i ura ce mi-a jurat el mie
Că numai dacă Ana ar fi a mea soție,
S-a stinge acea ură de moarte... însă, vai!
E prea târziu!
LASKI
N-ai grijă, pe mine cât mă ai.
DESPOT
N-am grijă, căci ne leagă pe amândoi destinul.
De-oi pierde eu Suceava, tu, Laski, pierzi Hotinul...
LASKI
A! merg să mor sub ziduri sau să înving. (Iese repede.)
DESPOT
Mergi, mergi,
Dar mult mă tem, sărmane, la moarte că alergi!

SCENA IV

DESPOT

Învins!... de cer și oameni lăsat în părăsire!...
Și Lăpușneanu vine asupra-mi cu oștire,
Și toți vecinii,
Sigmund, Mircea, asupra-mi vin,
Și țara-i în răscoală, și-s singur!...
Crunt destin!
Ce groaznic întuneric urmat-a după soare!
Ce vifor aprig după o zi încântătoare!
O! deșteptare aspră din cel mai splendid vis!...
Când mi-am deschis eu ochii, vai, cerul s-a închis!
Ș-acum nu văd în juru-mi decât deșertăciune,
Sub mantia regală văd numai goliciune!...
Sunt trist ca clătina de arbori desfrunziți
Când suflă vântul iernii pe codrii înnegriți
Și-mi par că-s o ruină pe care buhna țipă
Și timpul odihnește bătrâna lui aripă...
Destin, destin năprasnic, în pumnul tău deschis
Mi-ai arătat coroana dincolo de-un abis.
Eu orb, dorind lumina, eu mic, râvnind mărimea,
Făr-a vedea abisul, văzui numai nălțimea.
Ca vulturul vroit-am zenitul să pătrund,
Dar m-a atras adâncul și-acum iată-mă-n fund!...
(După o pauză)
Ce stranie cădere!... și însă lumea vie
Nicicum nu se urnește din vechea-i temelie.
Nu!... oarba nepăsare rămâne mută când
Pe Despot de pe tronul-i îl vede azi căzând...
Dezbracă-te, o!
Despot, de pompele lumești,
Căci cerul ține frâul voinței omenești,
Și nu-i nimic al nostru decât mormântul rece,
Și el ca noi devine un putregai ce trece!
Ce-am fost când dintre oameni, ieșind, am rupt eu rândul?
Culegător de umbră cu mâna și cu gândul!
Ce sunt?... o părăsire, un vreasc făr' de rasad!
Ce-oi fi?... un pumn de țarnă pe-o scândură de brad!
Deci pentru ce răbdare când cupa-i deșertată?
Ce-mi face-un rest de viață când viața-i condamnată?
Mișelul rabdă... omul viteaz nu-i răbdător.
Cu brațul lui de sine-și el e liberator.
(Privește spada lui cu gând de sinucidere.)
Dar ce zic?... Nalță spada, Despot!...
Un om ca tine
A nu pieri în luptă este-a pieri-n rușine.
Decât în cartea țării să las o neagră pată
Mai bine cu-al meu sânge s-o văd azi inundată.
Despot am fost în culme!... căzut, tot Despot sânt.
Viteazul nu s-ascunde de moarte în mormânt!...

SCENA V

DESPO T , ANA (se arată în fund, în negru, și acoperită pe obraz cu un văl)
Măria-ta!
Ce este?
ANA

(uimită)

DESPOT

(tresărind)

ANA

Poporu-n agonie,

Rugându-mă cu lacrimi, mi-a dat trista solie

Pentru Suceava-n doliu a cere mila ta.

DESPOT

(în parte)

Ce glas aud?

ANA

Orașul întreg, măria-ta,

Expiră în durerea morții...

Trei luni de luptă,

De foamete grozavă, de spaimă nentreruptă

Adus-au poporimea la ultimul ei ceas;

Redusă-n jumătate, ea zace fără glas.

Pe uliți, pe sub ziduri, o palidă grămadă

Cu țărna sângerată s-a prefăcut plămadă.

Bisericile-s pline de morți și de copii,

Femeile-s vădane și casele pustii.

O! Doamne, fie-ți milă...

Suceava în ruină

Cade-n genunchi, ca mine, se roagă și se-nchină.

(Îngenunchează.)

DESPOT

(în parte)

Acest glas mă pătrunde... o! dar... e glasul ei!...

E Ana.(Ridicându-i vălul.)

Tu ești, Ană?... te văd cu ochii mei!

Măria-ta...

ANA

(confuză)

DESPOT

(în parte, fericit)

Speranța în cale-mi iar răsare! (Anei.)

Ești tu, copilă scumpă, ființă de-adorare?

ANA

(în parte)

O! Doamne!

DESPOT

Tu?... ah! cerul tot e îndurător,

Căci îmi trimite-un înger iubit și iubitor

Ca să lumine umbra în care eu dispar

Când soarta mă azvârle deșertului amar...

(Ana se depărtează uimită de Despot.)

O! nu fugi de mine, copilă, dulce Ană!

Eclipsul se întinde pe fruntea-mi suverană,

Dar tu-mi rămâi... acumă desfid destinul rău...

Lovească-mă!... nu-mi pasă, de am sufletul tău!

ANA

O! Despot, nu e timpul de zis aste cuvinte.

Suceava, te gândește, e plină de morminte.

Solia mea e sacră, și eu acumă sânt

În astă-oră solemnă străină de pământ.

DESPOT Străină fii de lume, de cer și de lumină,

Dar tu în veci de mine nu poți a fi străină.

(Ana ridică ochii la cer.)

O! nu invoca cerul...

Nu, Ană... te iubesc,
(O strânge la piept cu exaltare.)
Ai fost a mea mireasă, vei fi a mea soție...

ANA

Ah! te conjur pe lege, pe tot ce-i sacru mie,
Taci, taci, cerul ne-aude! taci!... simt, la glasul tău,
Că uit ș-a mea ființă și chiar pe Dumnezeu!

DESPOT

Dar!... uită tot pe lume în ora deșteptării;
Când sunt eu la pieire, fii îngerul salvării.
Tu, singura speranță a mea pe-acest pământ,
Tu, raza ce dezmiardă o piatră de mormânt.
(Ana se luptă cu simțirile sale.)

ANA

O! Despot, sunt răpită de farmecul simțirii...
Ai milă... nu ne duce în volbura pieirii,
Căci nu mai văd lumina în cerul meu lucind
Și mintea mea în umbră se pierde rătăcind...
În munți, la mănăstire, ascunsă-ntr-o chilie,
Vroind să scap, sărmană, de-a dorului urgie,
Mi-am înălțat gândirea la cer, la Dumnezeu...
Și Dumnezeu și îngeri aveau toți chipul tău!

DESPOT

(dezmiardător)

O! scumpa mea!

ANA

Și moartă în floarea tinereții,
Afară din cuprinsul ș-al inimii ș-al vieții,
Am vrut să fug de mine, ș-aice am fugit,
Sperând să aflu moartea acelor ce-au murit,
Dar n-a vrut cerul aspru îndurător să-mi fie,
N-a vrut moartea de mine!

DESPOT

Nu! te-a lăsat ea mie
Ca să-mi re-nvii prestigiul cu-al tău ceresc amor,
Făcând pe-al tău părinte să-mi vie-ntr-ajutor.

ANA

El?

DESPOT

El! căci ține firul cumplitei mele soarte.
Tu, fiica lui, poți astăzi a-mi da viață sau moarte!

ANA

(veselă)

Eu?

Tu!

DESPOT ANA

Ah! tot voi face cu dor neobosit,
Chiar de ți-a fi norocul cu viața mea plătit.
În tabăra lui Tomșa mă duc, alerg îndată,
Cu lacrimile mele să-nduplec pe-al meu tată.
(Carmina se arată pe pragul ușii din stânga.)

DESPOT

(strângând-o la sân)

O! scumpa mea soție!

ANA

(fericită)

O! Despot, scumpul meu!

DESPOT

A! cine de-acum poate să ne despartă?

SCENA VI

DESPOT, ANA, CARMINA

CARMINA

(înaintând și despărțindu-i)

Eu!

Carmina!

DESPOT

CARMINA

Eu! Carmina!

DESPOT

Tu?

CARMINA

Mă cunoști?... privește,

Eu sunt, și, de ai suflet, privindu-mă, roșește!

Dar ce zic?... ești în stare tu ca să mai roșești?

Cinismul și minciuna în tine le-nsoțești.

ANA

(lui Despot)

Astă femeie... Cine-i?

CARMINA

Cine-s?... sunt, ca și tine,

O victimă-nșelată de el făr' de rușine.

ANA

Adevărat e,

Despot?... taci?... este-adevărat?

CARMINA

Tăcerea lui grăiește.

ANA

(după o mică luptă cu sine)

Rămâi dar neiertat! (Se îndreaptă spre fund.)

(Cu durere, în parte.)

Ah!... cum mă pedepsește cerul, nenorocită!

Ș-am meritat pedeapsa la care-s osândită!

DESPOT

Nu... Ană... stai! (Face doi pași spre Ana.)

ANA

(În fund, oprindu-l c-un gest)

Depart!... (Iese.)

DESPOT

(abătut)

Și tu mă părăsești!

SCENA VII

CARMINA, DESPOT

CARMINA Infame!... tu, infame!... om infernal ce ești!

Nimic nu-i sacru ție!...

A tale jurăminte

Ascund ipocrizia sub magice cuvinte...

O! crudă mișelie!...

Trei ani eu te aștept

Cu dorul, cu speranța, cu nerăbdarea-n piept...

Și însă eu de tine eram dată uitării!...

Ce-am fost dar pentru tine?... o pradă-a desfrânării?

DESPOT

Ascultă-mă, Carmină...

CARMINA

O! taci, nu mai cerca
Prin falsă protestare din nou a te spurca.
Om fără de conștiință, om fără de mustrare,
În mintea-mi desorbită ai stins orice crezare.
Tu m-ai trădat pe mine?... pe mine m-ai trădat?..
O! Dumnezeu, știi bine cât eu l-am adorat,
Cum sub a lui picioare am pus cu fericire
Onorul meu ca treaptă la scara-i de mărire.
Și el!... O! cine-ar crede?... (Plângând.)
Cum poate-n lume a fi
Pedeapsă pentru inimi ce vor a se jertfi!
DESPOT
(luându-i mâna)
Carmina mea...
CARMINA
Depart, om fără de simțire!
Contactul tău insuflă dezgust și oțerire.
Ești om?..
O!... nu, în pieptu-ți nimic nu-i omenesc.
Ești domn?..
Nu, în purtare-ți nimic nu e domnesc.
Porți streanța infamiei ca purpură regală,
Servească-ți ea la moarte de față mormântală
Și, de mai este-n ceruri dreptate, Dumnezeu,
Ajungă-te și ura și tot blestemul meu!

SCENA VIII

CARMINA, DESPOT , LASKI (venind repede prin fund)

LASKI
Despot, întreg poporul vrea porțile să strice,
Vrea să capituleze...
Ce văd?..
Carmin-aice?
CARMINA
(decisă)
Aice.
Cum?... de unde?
LASKI
CARMINA
Castelu-am părăsit
Și lâng-al meu complice de crime am venit.
LASKI
Complice tu de crime?..
Ce spui?..
Care ți-e vina?

CARMINA
Știi tu cine e Despot?..
Știi tu cine-i Carmina?
Doi trădători!
DESPOT
Carmina...
CARMINA
Acest om l-ai crezut
Prieten?... pentru dânsul mari jertfe ai făcut.
I-ai dat și al tău sânge, și bunuri, și domnie?

El, drept recunoștință, a vrut ș-a ta soție.

LASKI

El?...

Iadul mă cuprinde!... (Lui Despot.)

Tu, tu?

CARMINA

Ascultă tot:

Sunt adulteră, Laski!...

victima lui Despot!

Jertfind onor și lege, în oarba-mi fericire,

Te-am înfierat pe frunte cu-a mea prostituire.

LASKI

O! trădători, vreți moarte?

CARMINA

Da!... pentru-acest păcat

Eu cu al meu complice o moarte-am meritat.

Ucide-ne-mpreună ca, pentru vecinicie,

Să fim doi spectri gemeni uniți prin infamie

Și-n iadul ce ne-așteaptă deschis, să-l însoțesc,

Căci, cât e de culpabil... ah! tot, tot îl iubesc!...

LASKI (turbat, scoate hamgerul și amenință pe Carmina, care, înfiorându-se, se apropie de Despot)

A!... mori, infamă!...

DESPOT (scoțând spada)

Laski!...

Ah!... Despot!...

LASKI (înjunghiind pe Carmina)

Cu tine crima-ți piară!

CARMINA

(căzând moartă)

DESPOT

Om de sânge!... turbată, cruntă fiară!

A scris a ta osândă pumnarul tău vrăjmaș...(Ridică spada asupra lui Laski.)

LASKI

Ucide...

DESPOT (stăpânindu-se)

Te-aș ucide, de-aș fi un ucigaș

Ca tine...

De-al meu paloș te apără cu spada.

LASKI

Eu să combat cu tine?

Nu!... te las a fi prada

Lui Tomșa care vine a fi răzbunător

Și mie, și Carminei, infame trădător!

Rămâi cu a ta crimă!...

Eu părăsesc cetatea.

Curând te vor ajunge pacatul și dreptatea! (Iese.)

DESPOT

Ucigător sălbatic de gingașe femei,

În veci să porți stigmatul ce-nfiară pe mișei!

SCENA IX

DESPOT

(privind cu durere pe Carmina moartă în mijlocul scenei)

Ea, moartă!... ușa morții eu, Despot, am deschis-o!

A înjunghiat-o Laski, dar vai! eu am ucis-o!

Eu!... căci în a mea poftă de zbor ambițios,

Primind, fără iubire, amoru-i generos,

Am profanat, o! barbar robit de o idee,
Altarul cel mai sacru, un suflet de femeie!
(Îngenunchează lângă Carmina și-i ridică capul pe genunchiul lui.)
O! nobilă victimă, amorul tău ceresc,
Acea scânteie vie din ochi dumnezeiesc,
Râvnit-au pentru mine măriri, pompe deșarte...
Ei bine, măcar moartă de tron să ai tu parte.
(O ia în brațe și o așează pe tron.)
Aici îți era locul!...
Pe tron să viețuiești,
Pe tron să mori!...
Carmina!... cât de măreață ești
Sub palida, duioasa și sacra maiestate
A morții, pe-acest scaun de naltă vanitate,
Purtând pe a ta frunte cel mai suprem odor,
Coroana de martiră a cruntului amor!
(Se pune în genunchi la picioarele tronului.)
O! dacă eu în ceruri mai pot găsi iertare,
Gândește tu la mine de sus cu îndurare
Și lasă ca să cadă la glasul meu uimit
O jalnică privire pe-un biet nenorocit!
(N.B. Zgomote de popor afară.)
DESPOT
Ce larmă se aude?...
Poporul strigă-afară...
(Merge de ascultă în fund.)

SCENA X

DESPOT, LIMBĂ-DULCE, JUMĂT ATE, POPORUL (palid, strenteros, desperat)

Hai sus, la Vodă...

LIMBĂ-DULCE

(afară)

DESPOT

Gloata se suie acum pe scară...

Să fie vreo răscoală? (Vine de acoperă pe Carmina cu cortinele tronului.)

JUMĂTATE (afară)

Hai sus!... ne-am săturat

De-atâte lupte oarbe, de-atât sânge vărsat.

POPORUL (năvălind în sală)

Hai, hai!

DESPOT

Ce vreți? Ce este?

LIMBĂ-DULCE

Măria-ta! poporul

De nouăzeci de zile îl seceră omorul,

Încât a noastră grijă nu e cum să trăim,

Nu, Dumnezeu o știe, dar e cum să murim!

Răbdăm nenorocirea de nouăzeci de zile,

Văzând cum pier de foame nevesti, copii, copile,

Și ne-au ajuns cuțitul!...

Nu vrem a mai răbda...

Poporul vrea lui Tomșa cetatea a preda.

DESPOT

Lui Tomșa, al meu dușman, să închinați cetatea?

Români! unde vă este credința și dreptatea?

LIMBĂ-DULCE Credința, ne-am plătit-o cu trei luni de dureri!

Dreptatea, noi o cerem!... tu n-ai dreptul s-o ceri

Când țara-i chiar prin tine adusă la pieire.

DESPOT

Sumețe!...

LIMBĂ-DULCE

Sumeția-mi e rod de suferire.

Destul amar!... destulă batjocură de noi...

Hai să deschidem poarta, români.

POPORUL

Hai!

DESPOT

Stați!...

O! voi, Copii acelor oameni giganți de altădată

Ce înfruntau sub Ștefan restrîștea-nviforată,

Ei toți în locul vostru sub zid s-ar îngropa

Și poarta cu-a lor trupuri luptând ar astupa...

Și voi!... gândiți ce-ar zice eroii din vechime,

Gâsindu-se azi față cu-a voastră micșorime?...

Dar ce-mi pierd eu cuvântul?... strămoșii erau zmei,

Români de viță bună, și voi, niște mișei!...

Vă plângeți voi de lupte?

LIMBĂ-DULCE

Ba nu!... de sărăcie!

DESPOT (aruncând o pungă cu galbeni poporului)

Na!... puneți poleială l-a voastră mișelie.

LIMBĂ-DULCE

Români!... nu vă atingeți de banii cu păcat

Ce poartă a lui Despot chip mândru-ncoronat.

E aur de icoane, e aur de potire

Topit chiar de Satana cu a lui Despot știre!

E foc ce arde mâna!...

Despot, suntem țărani.

Nu vindem țara noastră, nici cugetul pe bani.

Ca să-ți culeagă darul și-a ta pomană seacă

Ar fi ca să se plece românul... nu se pleacă! (Respinge punga cu piciorul.)

Opinca îți azvârle pomana înapoi.

Nici noi suntem de tine, nici tu nu ești de noi! (Către popor.)

Hai!

DESPOT (amărât, în parte)

Câtă umilire mi-a rezervat azi soarta!

S-a sfârșit tot!... (Tare.)

Vă duceți, sărmani!... deschideți poarta!

(Poporul se repede să iasă. Despot rămâne în stânga abătut.)

SCENA XI

Cei dinainte, MOȚOC, SPANCIOC, STROICI, BOIERI și OSTAȘI(vin prin fund)

MOȚOC

Poarta-i deschisă, Despot!... cetatea s-a predat

Și Tomșa te ajunge; el intră în palat. Cutremură-te!... moartea s-apropie de tine!

DESPOT

Nu eu, boieri, dar Tomșa cutremure-se-n sine, Căci țin în a mea gheară copilu-i drăgălaș. Un pas... și el rămâne lipsit de copilaș!

(Iese în stânga, pe când Tomșa intră prin fund.)

SCENA XII

Cei dinainte, TOMȘA, CĂPITANI, SEIMENI, CIUBĂR - V O DĂ

TOMȘA (arătând pe Despot)

Pe dânsul!... înainte!... dușmanu-i la strâmtoare.

S PANCIOC

Stai, Tomșa!... un pas numai și copilașu-ți moare!

TOMȘA

Copilul meu!

S PANCIOC

Dar!... Despot învins, desperător,

E-n stare să-l ucidă cu braț răzbunător.

TOMȘA (după o scurtă luptă cu sine)

O! rumpe-mi-se pieptul în spasmele durerii,

Mai bine rău părinte decât rău fiu al țării!

(Către oșteni.)

Nainte!

(Ușile din stânga se deschid. Despot apare.)

SCENA XIII

TOȚI, DESPOT (și, mai pe urmă, ANA și ILIAȘ. Despot se arată maiestos, cu hlamida pe umeri și cu coroana pe cap.)

CIUBĂR- VODĂ

(arătând pe Despot)

Iată-l... iată cumplitul fariseu!

Tu, antihrist! tu, Despot, cuprins de duhul rău,

În țărna ce te-așteaptă cobori din înălțime!...

TOMȘA

Ce mi-ai făcut copilul, calău plin de cruzime? (Despot se întoarce spre ușă și face un semn. Iliăș intră și vrea să alerge la tată-său.)

DESPOT (apucând pe Iliăș de mână)

Viteze Tomșa, iată copilul tău iubit!

Am respectat zălogul, odor neprețuit,

Și l-am păstrat în viață cu dragoste, cu bine,

Cum merită odrasla unui viteaz ca tine. (Lui Iliăș)

Mergi, Iliăș.

ILIAȘ (aruncându-se în brațele lui Tomșa)

Tătucă!

DESPOT (lui Tomșa)

Sărută-l fericit,

Și fie-ți gândul aspru de dânsul îmblânzit! (Înaintând.)

Eu, Despot, Domn Moldovii prin însăși voia țării,

Ș-ajung prin mine însumi la culmile puterii,

Azi sunt căzut din tronul lui Ștefan celui sfânt

Și vin, și-n fața lumii declar acum că sânt

De-a mea fatalitate învins contra dreptății...

Deci spada mea ciuntită o-nchin fatalității!

(Aruncă spada lui jos.)

TOMȘA

Despot! pășind spre tronul de tine uzurpat,

Pe un păcat de moarte picioru-ți a călcat,

Și purpura domnească picând pe-a ta privire

I-a fost, nenorocite, o pânză de orbire.

CIUBĂR

Blestem!

POPORUL

Blestem lui Despot!

TOMȘA

Auzi?... om ne-nțelept!

Această țară bună te-a priimit la piept.

Tu, Despot, ai vândut-o lui Ferdinand Germanul,

Lui Sigismund Polonul, lui Soliman Sultanul,

La toți dușmanii care ți-au fost de ajutor.

Să te privești în față c-un vis amăgitor.

MOTOC

A râs de toate: țară, oștime!...

CIUBĂR

Lege!

TOMȘA

Ei bine, Fiți voi judecătorii!...

Spuneți ce se cuvine Lui Despot

Ereticul de țară vânzător?

MOTOC Pedeapsa ce așteaptă pe-oricare trădător, Moartea!

Dar! moartea!

CIUBĂR

POPORUL

Moartea!

DESPOT (privind în fața tuturor cu mărire)

Boieri și tu, oștime! Mormântul ca și tronul e sacră înălțime,

Și când vorbește omul pe piatră de mormânt,

E drept să se asculte solemnul său cuvânt...

Râvnit-am tronul țării, dar râvna mea regală

A fost însuflețită de-o țintă colosală.

Visând neatârarea, vroit-am prin români

Să dau loviri de moarte osmanilor păgâni.

Am vrut cu-al nostru paloș, frângând soarta-ncrunțată,

Să scol creștinătatea pe-al ei mormânt culcată...

De-mi ajuta norocul s-ating visu-mi din zbor,

Aș fi numit de lume erou, liberator,

Dar nu m-au dus destinul și timpul la izbândă

Și iată-mă, eu, Despot, căzut azi la osândă!

Așa lumea-i deprinsă pe om a-l transporta

Învingător, pe-Olimp, învins, pe Golgota!...

(Mică pauză. Toți îl ascultă cu bunăvoință.)

Vreți moartea mea?... sunt gata!...

Ucideți, căci n-am teamă

De-a mele fapte-n viață să dau în ceruri seamă;

Dar tronul mai sus este de brațul omenesc,

Și singurul său jude e judele ceresc!

Dar mirul e o rouă cerească, sanctitoare,

Pe fruntea ce-au atins-o în veci nepieritoare!

Nici soarele nu poate să o prefacă-n nor,

Nici omul să o șteargă cu brațul muritor!...

Vreți moartea mea?...

Ucideți!... dar eu, tristă victimă,

Istoria Moldovei vreau s-o scutesc de-o crimă,

Să nu poarte stigmatul în ziua re-nvierii

Că a plătit cu moarte pe Despot, Domn al țării!

(Scoțându-și coroana de pe cap și aruncând-o.)

Mi-arunc din cap coroana!... din mână sceptru-mi scot...

Nu mai sunt Domn!... acuma ucideți pe Despot! (Toți rămân încremeniți.)

ILIAȘ (cu lacrimi)

Iertare, tată!

BOIERII

Tomșa, iertare!

POPORUL

Îndurare!

TOMȘA

O cereți?... fie!...

Despot, de moarte ai iertare,

Dar tu la mânăstire pe viața-i fi închis.

CIUBĂR

(dând semne de o exaltare fanatică, înaintează și strigă:)

Iertare!... cui?... lui Despot?... Iertare?... Cine-a zis?

În veci nu iartă cerul pe-acel care-l desfide.

(Se repede furios și înjunghie pe Despot.)

Ai vrut să ucizi legea?... Mori! legea te ucide!

DESPOT (căzând)

Ah!... mor!

TOȚI (cu reprobare)

O!

TOMȘA (lui Ciubăr)

Crunt fanatic! turbat ucigător!

Pieri!... Nu e sfânta cruce unealtă de omor.

(Ciubăr se retrage aiurit, cu ochii țintiți la trupul lui Despot.

Seimenii îl arestează.

În fund răsună deodată un țipăt dureros.)

ANA

Despot! (Vine, alergând disperată, și îngenunchează lângă Despot.)

Mort!... Despot, moartea mă va uni cu tine...

O! Doamne!... fie-ți milă... de dânsul... și de mine!...(Cade leșinată pe pieptul lui Despot.)

MOȚOC (uimit)

Copila mea!...

TOMȘA (oprindu-l)

Moțoace, așa vrea Dumnezeu!

Acel ce-și vinde țara își pierde neamul său!

(Cortina cade.)

SFÂRȘIT